

TYÖMARKKINATUEN VASTIKKEELLISUUDEN VAIKUTUS

Diagnoosista toimijaksi

Anita Autio

**Opinnäytetyö
Toukokuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Sosiaali- ja terveysala, Kuntoutuksenohjaus ja -suunnittelu

SISÄLTÖ

JOHDANTO	5
2 TYÖMARKKINATUKEA TYÖTTÖMÄLLE	9
2.1 Työttömyysturvana työmarkkinatuki	9
2.2 Työmarkkinatuen vastikkeellisuus	10
2.3 Aktivointisuunnitelma ja kuntouttava työtoiminta	13
3 ASIAKASLÄHTÖISYYS JULKISISSA TYÖVOIMAPALVELUISSA	15
4 KUNTOUTUMISVALMIUS TYÖTTÖMÄLLÄ TYÖNHAKIJALLA	18
5 DIAGNOSOITUJA SAIRAUKSIA TYÖTTÖMILLÄ	20
6 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTTAMINEN	23
6.1 Tutkimustehtävä	23
6.2 Laadullinen tutkimus.....	23
6.3 Metodina narratiivi	24
6.4 Haastateltavat ja tutkimustilanne.....	26
6.5 Aineiston käsittely ja analysoinnin vaiheet.....	27
7 TUTKIMUSTULOKSET	28
7.1 Haastateltavien kokemuksia ennen aktiivitoimia.....	28
7.1.1 Työttömän työnhakijan todelliset ja koetut voimavarat	28
7.1.2 Kyvyt, valmius ja motivaatio. Mitä ja miksi?.....	30
7.1.3 Työtön diagnosoitu	31
7.2 Haastateltavien kokemuksia kuntouttavassa työtoiminnassa	32
7.2.1 Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden vaikutus.....	32
7.2.2 Diagnoosista toimijaksi	33
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
8.1. Tutkimustehtävän mukaisten tutkimustulosten tarkastelua.....	35
8.1.2 Aktivointisuunnitelma ja kuntouttava työtoiminta	36
8.1.3 Kun ei kysytä, niin ei kerrota.....	37
8.1.4 Diagnoosin merkitys työttömälle.....	37
8.1.5 Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden vaikutus.....	38
8.1.6 Diagnoosista toimijaksi	38
8.1.7 Mitä yllättävää tutkimuksessa selvisi	39

8.2 Kehittämishaasteita ja suosituksia.....	39
9 TUTKIMUKSEN EETTISYYS, RELIAABELIUS JA VALIDIUS	40
10 POHDINTA.....	42
LÄHTEET	46
LIITTEET.....	50

Tekijä(t) AUTIO, Anita	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 47	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus Salainen ☐ saakka	
Työn nimi Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden vaikutus asiakkaaseen. Diagnoosista toimijaksi.		
Koulutusohjelma Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Pirjo Walden		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Tutkimustyön tavoitteena oli tarkastella pitkäaikaistyöttömien kokemuksia ennen aktiivitoimia ja aktiivitoimissa. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään työttömän valmiuksia ja motivaatiota työhön sekä lääketieteellisen diagnoosin merkitystä koettuun työkykyyn. Tutkimuksen avulla saatujen tietojen tavoitteena oli auttaa eri yhteistyötahoja ymmärtämään ihmisen todellisten ja koettujen voimavarojen, sekä valmiuksien, kykyjen ja motivaation merkitystä.</p> <p>Tutkimuksessa käytettiin laadullista tutkimusotetta ja tutkimusmenetelmäksi valittiin narratiivi. Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin. Tutkimustavaksi valittiin laadullinen sisällön analyysi, joissa teemoina olivat todelliset ja koetut voimavarat, kyvyt, valmius ja motivaatio sekä diagnoosin merkitys. Haastattelut toteutettiin 5.-6.1.2007. Tutkimukseen osallistui kaksi Pohjois-suomalaista työtöntä naista, joilla oli jokin diagnosoitu sairaus. Lisäksi työttömyyden keston perusteella työmarkkinatuen vastikkeellisuus edellytti aktiivitoimiin osallistumisen.</p> <p>Tutkimus osoitti, että työmarkkinatuen vastikkeellisuus mahdollisti pitkäaikaistyöttömästä toimijaksi tulemisen. Kuntouttava työtoiminta räätälöitiin yksilöllisesti vastaamaan tekijän kykyjä ja tarpeita. Todetut sairaudet eivät estäneet työtoimintaan osallistumista. Lisäksi kävi ilmi, että ennen aktiivitoimia työn tai koulutuksen tarjontaa ei koettu asiakaslähtöiseksi, eikä asiakkaan todellista työllistymiskykyisyyttä selvitetty tarpeeksi.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan todeta, että pitkittynyt työttömyys vaikuttaa koettuun työkykyyn, valmiuteen ja motivaatioon. Lisäksi diagnosoidut sairaudet heikentävät koettua työllistymiskykyä. Asiakkaan tilannetta selventäviä asioita ei kyetä nostamaan riittävästi keskusteluissa esiin. Kehittämishaasteiksi nousivat dialogisuus ja voimaannuttava työote.</p>		
Avainsanat (asiasanat) narratiivi, työmarkkinatuen vastikkeellisuus, diagnoosi, motivaatio, asiakaslähtöisyys, työllistymiskykyisyys		
Muut tiedot		

Author(s) AUTIO, Anita	Academic thesis Final thesis	
	Number of pages 47	Language of publication Finnish
	Confidentiality Secret until ☐	
Title The Impact of the Conditions of Labour Market Support on the Customer. Becoming an Agent.		
Degree programme Degree Programme in Rehabilitation Counselling		
Supervisor(s) Pirjo Walden		
Commissioned by		
Abstract <p>The objective of the study was to examine the experiences of long-term unemployed persons before and during activation. The study aimed at analyzing the skills and the work motivation of the unemployed and the significance of a medical diagnosis for their idea of their own work ability. The goal was to help, through this information, various cooperation partners understand both the significance of the real resources and the resources a person feels he/she has, and the significance of competence, skills and motivation.</p> <p>In the research, I used a qualitative approach; as my study method, I used the narrative. The interviews were recorded and transcribed. When analyzing them, I applied a qualitative content analysis that consisted of the following themes: a person's real resources and his/her idea of what resources he/she has, skills, competence, motivation, and the significance of a diagnosis. The interviews took place on January 5th and 6th, 2007. The study group consisted of two unemployed women who lived in Northern Finland and who had an illness that had been diagnosed. Because of a long period of unemployment, the women had to participate in activation measures in order to be granted a labour market benefit.</p> <p>According to the research, the condition that the long-term unemployed must participate in activation measures in order to be granted labour market support made it possible for them to become agents. Vocational rehabilitation was tailored to the skills and needs of the unemployed. The diagnosed illnesses did not prevent the persons from participating in the work. The study also showed that, before activation, the unemployed did not experience the supply of employment or training as customer-oriented; neither was the customer's real ability to find employment analyzed adequately.</p> <p>According to the research, it is obvious that a longer period of unemployment affects a person's idea of his/her work ability, competence and motivation. Furthermore, illnesses that have been diagnosed make the unemployed feel less able to find employment. Issues that would clarify the customer's situation are not discussed to a satisfactory extent. According to the study, dialogue and an empowerment-oriented approach will be the most important development challenges in future.</p>		
Keywords narrative, labour market support, diagnosis, motivation, customer-oriented, finding employment		
Other information		

Dahkki(t) AUTIO, Anita	Prentosa šládja Oahppočájánasbargu	
	Siidomearri 47	Prentosa giella Suomagiella
	Luhtolaš Suollemaš ☐ rádjai	
Barggu namma Bargomárkandoarjaga vástaga váikkuhus áššehassii. Diagnosas doaibmin.		
Skuvlenprográmma Veajuiduhtinstivrema ja – plánema skuvlenprográmma		
Barggu jodiheaddji(t) Pirjo Walden		
Bargogohččosa addi(t)		
<p>Čoahkkáigeassu</p> <p>Dutkanbarggu ulbmilin lei guorahallat guhkesáigge bargguhemiid vásáhusaid ovdal aktiivadoaimmaid ja aktiivadoaimmain. Dutkamuša dárkkuhussan lei čielggadit bargguhemiid válmmašvuođaid ja motivašuvnna bargui ja lassin medisiinnalaš diagnosa mearkkašumi vásihuvvon bargonákcii. Dutkamušas ožžojuvvon dieđuid ulbmilin lei veahkehit sierra ovttasbargodoaibmiid áddet olbmo duođalaš ja vásihuvvon návccaid, ja maiddái válmmašvuođaid, návccaid ja motivašuvnna mearkkašumi.</p> <p>Dutkamušas geavahuvvui kvalitehtalaš dutkanvuohki ja dutkanmetodan välljejuvvui narratiiva. Jearahallamat báddejuvvojedje ja littererejuvvojedje. Dutkanvuohkin välljejuvvui kvalitehtalaš sisdoalu analyysa, mas temán ledje duođalaš ja vásihuvvon resurssat, návccat, válmmašvuohta ja motivašuvdna ja maiddái diagnosa mearkkašupmi. Jearahallamat dahkkojedje 5.-6.1.2007. Dutkamuššii oassálaste guokte Davvi-suopmelaš bargguhis nissona, geain lei diagnosis gávdnon juoga buozalmas. Lassin bargguhisvuođa bisttu vuođul bargomárkandoarjaga vástta gáibidii aktiivadoaimmaide oassálastima.</p> <p>Dutkan čájehii, ahte bargomárkandoarjaga vástta dagai vejolažžan guhkesáigge bargguheami šaddama doaibmin. Veajuiduhtti bargodoaibma heivehuvvui olbmo mielde vástidit bargi návccaid ja dárbbuid. Gávdnon buozalmasat eai eastán bargodoaibmii oassálastima. Lassin albmanii, ahte ovdal aktiivadoaimmaid barggu dahje skuvlema fáladat ii vásihuvvon áššehassii vuogasin, eaige áššehasa duođalaš barggu oažžunnávccat čielggaduvvon doarvái.</p> <p>Bohtosiid vuođul sáhtta gávnnaht, ahte vatnan bargguhisvuohta váikkuha vásihuvvon bargonákcii, válmmašvuhtii ja motivašuvdnii. Lassin diagnosain gávdnon buozalmasat hedjonahttet vásihuvvon barggu oažžunnávcca. Áššehasa dili čielggadahtti áššit eai bastojuvvo bajiduvvot doarvái ságastallamis ovdan. Ovddidanhástalussan lohtanedje dialogalašvuohta ja fámuidda addi bargovuohki.</p>		
Guovddášsánit (áššesánit) narratiiva, bargomárkandoarjaga vástta, diagnosa, motivašuvdna, áššehasa vuhtiiváldin, barggu oažžunnákca		
Eará dieđut		

JOHDANTO

Suomessa 1990 – luvun voimakkaan taloudellisen laman vaikutuksesta työttömyys kohosi huippulukemiin. Laman alkuvuosista lähtien eri tutkijat (mm. Kalimo & Vuori 1992, Heikkilä & Vähätalo 1994) raportoivat köyhyyden ja työttömyyden estävän elämän suunnittelua, muuttavan sosiaalisia verkostoja ja päivittäisiä rutiineja, vaikuttavan perheiden ristiriitojen syntymiseen sekä yksilöiden psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. (Pietiläinen 2005, 11.) Erityisen huolestuneita oltiin työttömyyden pitkittymisen aiheuttamista yksilötason seuraamuksista.

Nyt voimme todeta työttömyyden pitkittyneen seurannaisvaikutuksineen, vaikka valtiovallan taholta ryhdyttiin ehkäiseviin toimiin. 90- luvun lopulla Suomessa alettiin toteuttaa työvoimapalvelujen uudistusta, jonka tavoitteena on työttömien työnhaun aktivointi ja tukeminen. Skogin ja Räisäsen (1997) mukaan työministeriön selvitysmiesten yksi keskeinen johtopäätös oli, että ”työttömällä on jo hallitusmuodon perusteella oikeus perustoimeentulo turvaan, jonka saamiseksi voidaan lailla asettaa aktiivisuutta edellyttäviä ehtoja.” (Mts. 173.)

Liki kymmenen vuoden jälkeen edellä mainitusta selvityksestä, eli vuoden 2006 alussa voimaan tuli työmarkkinatuen uudistus, jossa lisättiin tuen vastikkeellisuutta aktiivitoimenpiteillä. Lain tasolla painopistettä on siirretty työhaluisuuden valvonnasta omatoimisen aktiivisen työnhaun valvontaan (Työministeriö 2005/347, 30–31). Työmarkkinatukiudistuksessa lisättiin pitkäaikaistyöttömien tuen vastikkeellisuutta ja käyttöön tuli ns. aktiivikausi. Aktiivikauden toimenpiteet eivät ole asiakaslähtöisiä vaan perustuvat työttömyyden keston.

Pitkittyneeseen työttömyyteen on pyritty eri tasoilla vaikuttamaan ja samanaikaisesti on etsitty syitä siihen. Viimevuosina on käyty keskustelua muun muassa siitä, miten ja missä työttömien terveydentilaa tulisi selvittää ja hoitaa. On totta, että tehdyissä tutkimuksissa työttömillä on diagnosoituja sairauksia enemmän kuin työllisillä, mutta diagnosoitu sairaus ei ole yhtä kuin työkyvyttömyys. Työttömyys ei ole myöskään toimeettomuutta, vaikka siitä

puuttuu ”työnkaltainen” tekeminen. Edellä kerrotuista aiheista löytyy Suomesta runsaasti tutkimuksia ja se seikka vaikutti opinnäytetyöni aihevalintaan. Halusin diagnosoidun pitkäaikaistyöttömän äänen kuuluviin, hänen, johon erilaisia lain vaatimia toimenpiteitä kohdistetaan.

Opinnäytetyössäni tarkastelen työttömän kokemuksia ennen aktiivitoimia ja työmarkkinatuen vastikkeellisuuden edellyttämässä aktiivitoimissa. Tutkimustehtävän tavoitteena on auttaa eri yhteistyötahoja ymmärtämään ihmisen todellisia ja koettuja kompetensseja sekä motivaation merkitystä kontekstissaan. Työssä on lisänä saamenkielinen tiivistelmä, sillä kotikuntani virallisia kieliä ovat suomenkielen lisäksi pohjoissaame, Inarin-saame ja koltansaame.

Tutkimusmetodiksi valitsin narratiivin, koska mielestäni vapaalla kerronnalla voi saada paljon tietoa, myös sellaista, mitä en ymmärtäisi edes kysyä. Kertomukset ovat persoonallisia ja ainutkertaisia ja vaativat syntyäkseen luottamuksellisen sekä kunnioittavan ilmapiirin. Jokainen ihminen on tutkimuksen arvoinen!

2 TYÖMARKKINATUKEA TYÖTTÖMÄLLE

2.1 Työttömyysturvana työmarkkinatuki

Työttömyys on seurannaisvaikutuksiansa takia yksi vaikeimmista yhteiskunnallisista ongelmista. Työttömyys tuottaa yhteiskuntaan kansalaisten eriarvoisuuden lisäksi sosiaalisia jakoja, syrjäytyneisyyttä, köyhyyttä ja huonosuutta. Työllisyyden ylläpitämiseksi on tärkeää huolehtia työttömän toimeentulosta.

Työttömyysturva on tarkoitettu turvaamaan työttömän työnhakijan taloudellisia mahdollisuuksia hakea työtä ja parantaa edellytyksiään päästä tai palata työmarkkinoille (TM 2005/347, 3). Työttömyysaikaisia toimeentuloetuuksia ovat työmarkkinatuki, ansiopäiväraha, peruspäiväraha ja koulutustuki sekä koulutuspäiväraha omaehtoiseen koulutukseen. Työttömyysturvaetus määräytyy työttömän työhistorian perusteella. Vastuu työttömyysturvasioissa on jakautunut työministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kesken. Suomalaisen työttömyysturvajärjestelmän yksi piirre on sen kaksijakoisuus ansioturvaan ja perusturvaan (peruspäiväraha ja varsinkin työmarkkinatuki) (Virjo, Aho & Koponen 2006, 5). Edellä mainittujen tekijöiden mukaan kunnallisesta toimeentulotuesta on tullut perusturvaa paikkaava tukimuoto sen riittämättömyyden vuoksi.

Työmarkkinatuki on 17–64 vuotiaalle työttömyyden perusteella maksettava syyperusteinen etuus, jonka saaminen edellyttää, että työtä vailla oleva työkykyinen henkilö hakee työtä, on työhaluinen ja työmarkkinoiden käytettävissä. (L 30.12.2002/1290). Toimeentulon turvaamisesta työnhaun ajalta työmarkkinatuella säädetään työttömyysturvalaissa. Työmarkkinatukea maksetaan työttömille, joilla ei ole lainkaan työkokemusta tai se ei ole riittävän pitkä työttömyyspäivärahan saamiseksi. Lisäksi sitä maksetaan työharjoittelun, työvoimapolitiittisen koulutuksen, työkokeilun, työelämävalmennuksen, työvoimaviranomaisten järjestämän kuntoutuksen tai kuntouttavan työtoiminnan ajalta. (Sosiaali- ja Terveysministeriö 2006.) Työvoimatoimisto voi myöntää harkintansa mukaan työmarkkinatukea matkavastuuna kokoaikaisen, vähintään kaksi kuukautta kestävä ja oman

työssäkäyntialueen ulkopuolella olevan työn vastaanottajalle. Työmarkkinatuki on tarkoitettu tilapäiseksi, mutta käytännössä siitä on muodostunut monelle pysyvä passiiviaikainen tulolähde. (TM 2005/347,29).

Aho (2005) on vertaillut työmarkkinatuen saajien rakennetta muihin työttömiin vuoden 2002 tilastojen perusteella. Tutkimuksen perusteella työmarkkinatukea *päiväraha-oikeuden päättymisen perusteella* saavat olivat keskimäärin iäkkäämpiä kuin muut työttömät, keski-ikä ollessa 45 vuotta. *Työvoiman ulkopuolelta* työmarkkinatuella tulleiden keski-ikä oli keskimääräistä alempi eli 30 vuotta. Kaikkien työttömien keski-ikä oli 41 vuotta.

Toisen asteen koulutusta vailla olevien tippuminen päivärahalta työmarkkinatuella oli selvästi suurin (41 %) kun puolestaan *korkea-asteen koulutuksen* saaneiden osuus työmarkkinatuen saajista oli selvästi alempi (12 %). Työttömyyspäivärahalla työmarkkinatuella pudonneiden ryhmässä *vajaakuntoisuus-diagnoosi* oli 22 prosenttia kun se muissa ryhmissä oli noin 10 prosenttia. (Aho 2005, 18,36.)

Työttömyysturvalain mukaan työmarkkinatukea maksetaan työnhakijalle, joka ei ole ollut vakiintuneesti työmarkkinoilla tai on saanut työttömyyspäivärahaa enimmäisajan. Työmarkkinatuen määrä vuonna 2007 on 23,91 euroa päivältä, korotus yhdestä lapsesta 4,53 euroa päivältä, kahdesta yhteensä 6,65 euroa ja useammista lapsista yhteensä 8,58 euroa. Kaikista työmarkkinatukea saaneista yli puolet on saanut myös toimeentulotukea (Virjo ym. 2006,vii). Työttömyysetuuspäivien ja työ-, omavastuu- ja korvauspäivien lukumäärä kunakin kalenteriviikkona saa olla yhteensä enintään viisi (L 30.12.2002/1290, 3. luku, 2§). Työmarkkinatukeen sovelletaan tarveharkintaa ja työmarkkinatuen vastikkeellisuutta on lisätty omatoimisen työnhaun tukemiseksi.

2.2 Työmarkkinatuen vastikkeellisuus

Työttömyysturva on vastikkeellista ja etuuden saamisen edellytyksenä on, että työttömälle työnhakijalle ei ole tarjolla työtä (TM 2007). Vastikkeellisuus tarkoittaa velvollisuutta osallistua toimenpiteisiin. Toimenpiteitä ovat

palkkatuettu työ, työharjoittelu ja - kokeilu, työvoimakoulutus, työelämävalmennus, ammatinvalinnanohjaus- tai kuntoutustoimenpiteessä ja rinnastettavissa toimenpiteissä olevat kotoutujat sekä kuntouttava työtoiminta. (TM 2007). Työttömyyden johtuessa työntekijän omasta toiminnasta ja valinnoista työttömyysetuus menetetään. Etuus voidaan menettää määräajaksi tai siihen saakka, kun etuuden menettäjä osoittaa olevansa valmis menemään töihin, jos sitä on tarjolla. (TM 2006, 40/1338). Seuraamusten määrääminen ei ole mahdollista jos työnhakusuunnitelmasta puuttuvat työnhakijaa velvoittavat konkreettiset toimet, joiden laiminlyönti on mahdollista todentaa. (TM 2005/347, 31).

Vuoden 2006 alussa voimaan tulleessa työmarkkinatuki uudistuksessa lisättiin tuen vastikkeellisuutta ja käyttöön tuli ns. aktiivikausi. Aktiivikausi tarjoaa osalle työttömistä paluumahdollisuuden avoimille työmarkkinoille ja osalle pidempää tuettua kuntoutuksen kaltaista toimintaa sekä sosiaali- ja terveysalan palveluja. Tämän tehostetun palvelujen tarjoamisen eli pitkäaikaistyöttömien yhteiskuntatakuun tarkoituksena on pitkittyneen työttömyyden katkaiseminen tarjoamalla lisääntyneitä työllistymismahdollisuuksia. Painopistettä on lain tasolla siirretty työhaluisuuden (yksilöidysti osoitetun työpaikan vastaanottovelvollisuus) valvonnasta omatoimisen aktiivisen työnhaun valvontaan (TM 2005/347, 30–31). Työttömyydestä selviytymistä tutkinut Pietiläinen (2005) ei näe tutkimustulostensa perusteella aktiivisen työnhaun lisäämistä aina hyvänä. Työnhaun aktiivinen lisääminen oloissa, missä tuloksien saavuttamisen todennäköisyys on pieni ja arvot ja tarpeet suuret, aiheuttavat turhautumista ja mielialan laskua (Pietiläinen 2005, 102). Aktiivivelvollisuuksien korostumisessa ei ole niinkään kysymys viranomaisten uusista aatteista, vaan työmarkkinoissa tapahtuneista muutoksista. Muutoksissa mukana pysyminen ja muutoksista selviytyminen mahdollistuvat aktiivisella toiminnalla työllistymisen edistämiseksi. Työtehtävät muuttuvat nopeasti ja epätavanomaiset työsuhteet ja – urat ovat yleistyneet. (Mäki-Kulmala 2000, 64). Ilman uudistusta oli nähtävissä, että entistä suurempi joukko on pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolella työmarkkinatuella. (Työministeriö 2005/347, 32–38.)

Työmarkkinatuen vastikkeellisuus sisältää lain määrittämiä velvollisuuksia. Työttömyysetuuden saajan yleisenä velvollisuutena on hakea aktiivisesti työtä ja koulutusta, antaa työvoimatoimistolle ammatillista osaamistaan, työkokemustaan, koulutustaan ja työkykyään koskevat tiedot ja selvitykset, toteuttaa yhdessä työvoimatoimiston kanssa laadittua työnhakusuunnitelmaa sekä tarvittaessa hakeutua ja osallistua työllistymistään edistäviin palveluihin ja toimenpiteisiin (L 30.12.2002/1290). Työttömyysetuudella tässä laissa tarkoitetaan työttömyyspäivärahaa, työmarkkinatukea ja koulutuspäivärahaa. Mäki-Kulmala (2000) toteaa olevan järkevää velvoittaa työtön aktiiviin toimintaan työllistymisensä eteen. Yhdeksänkymmentäluvulla riitti, kun odotti kotona työpaikkailmoitusta työvoimatoimistossa käynnin jälkeen. Velvollisuutena oli *olla* (toimenpiteen kohde) työvoimaviranomaisten käytettävissä ja valmis työn tai koulutuspaikan vastaanottamisen. Työttömyyskorvauksen ajateltiin olevan vakuutusluontoinen maksu, johon työttömältä ei voitu vaatia vastiketta. (Mts. 63–64).

Työmarkkinatukea vähintään 500 päivältä saaneen oikeus tukeen lakkautetaan, jos tuen saaja kieltäytyy, eroaa tai joutuu omasta syystä erotetuksi työstä tai sellaisesta työvoimapolitiisesta toimenpiteestä, johon osallistuvalla on oikeus saada työmarkkinatukea ja ylläpitokorvausta. Työttömyyspäivärahakauden täyttymisen jälkeen työmarkkinatuella siirtyneen työnhakijan aktiivikausi alkaa, kun työmarkkinatukea on maksettu 180 työttömyyspäivältä. Virjo, Aho ja Koponen (2006) toteavat, että yleisen käsityksen mukaan työttömyysturva passivoi ihmisiä ainakin jossakin määrin. Korvaus muodostaa kannustimen (porkkanan) pysytellä työttömänä. Vastaavasti ajatellaan turvan päättymisen tai sen uhan muodostavan negatiivisen kannustimen (kepin), joka kannustaa ihmisiä hakeutumaan töihin. (Mts. 3). Jos ja kun minimiturva passivoi, johtuu se eri tukien ja pienten tulojen yhteensovittamisen hankaluuksista. (Virjo, Aho & Koponen 2006, 77).

Työttömyysturvan vastikkeena vaadittavaa työsuoritusta Mäki-Kulmala (2000) kritisoi eettisenä vääryytenä ja loogisesti ristiriitaisena, vaikka hän toteaa olevan järkevää velvoittaa työtön aktiiviin toimintaan työllistymisensä eteen. Jos teetetään työtä, on siitä maksettava käypä (sopimusten mukainen) palkka, jolloin henkilö ei enää olekaan työtön (Mäki-Kulmala 2000).

Työttömät kohtaavat kysymyksen siitä, mitä tulisi tehdä, kun ei ole palkkatyötä (Taira 2006,114). Stereotyyppinen kuva työttömästä toimeentulona pinnarina on yleinen. Tutkimuksessaan Taira (2006) tuo esille työttömien tekemän käsitteellisen eron työttömyyden ja toimeentulon välille sekä viittaa työttömille suunnattuihin opaskirjoihin. Kirjoissa ”työnkaltainen” tekeminen nähdään toimeliaisuutena ja aktiivisuutena. Työttömien omista kerronnoista he näkevät palkkatyötä vaille olevan usein aktiivisen siten, että aktiivisuutta ei ole kytketty ”työnomaisuuteen”. Työttömät, kuten muutkin ihmiset, panostavat asioihin joilla on heille väliä. Työttömiä kiinnostaa mielekäs ja persoonanmukainen työ- ei mikä tahansa palkkatyö, jolla pääsisi vakuuttamaan yhteiskuntakelpoisuuttaan (Mts. 115–116).

2.3 Aktivointisuunnitelma ja kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavaa työtoimintaa koskeva laki tuli voimaan 1.9.2001 ja sitä sovelletaan aktivointisuunnitelman laatimiseen sekä kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen. Työvoimatoimisto ja kunnan sosiaalitoimi ovat velvollisia tekemään aktivointisuunnitelman pitkään työttömänä olleen, työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saaneen henkilön kanssa (L 2.3.2001/189, 2. luku, 5§). Yhdessä tehty aktivointisuunnitelma allekirjoitetaan ja asiakas saa sen mukaansa.

Työvoimatoimisto ja kunnan sosiaalitoimi lähettävät kutsun aktivointisuunnitteluun silloin, kun työnhakija täyttää lain määrittelemät ehdot työmarkkinatuen tai toimeentulotuen saamisen osalta. Työttömällä on muiden kansalaisten tavoin joukko oikeuksia ja velvollisuuksia ja yhteiskunnalla on oikeus vaatia työttömältä työttömyyskorvauksen vastikkeeksi aktiivista toimintaa (Mäki-Kulmala 2000). Ilman perusteltua syytä kieltäytymällä aktivointisuunnitelman laatimisesta menettää oikeuden työmarkkinatukeen määrääjäksi, sekä toimeentulotukea saavan toimeentulotuen perusosaa voidaan leikata.

Aktivointisuunnitelman tavoitteena on löytää pitkään työttömänä olleelle polku työelämään. Aktivointisuunnitelma korvaa työnhakusuunnitelman ja siinä sovitaan kuinka työvoimatoimisto ja sosiaalitoimi tukevat suunnitelman toteutumista. Lain säätämät edellytykset täyttävällä asiakkaalla on velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman laatimiseen, samoin kuin työtön työnhakija on velvollinen osallistumaan työvoimapalvelulain mukaiseen työnhakusuunnitelman laatimiseen. (Työministeriö & Sosiaali- ja Terveysministeriö, 2001, 26). Heikki Mäki-Kulmalan (2000) mukaan tavoiteltavaa on mahdollisimman suuri henkilökohtainen vastuu vastata omista asioistaan. Yhteiskuntamme ja viranomaiset sen edustajina pyrkivät toimimaan niin, että yksittäisen kansalaisen persoonallista autonomiaa ja integriteettiä loukattaisiin mahdollisimman vähän (Mts. 3).

Stakes ja Kuntoutussäätiö ovat tutkineet vuosina 2001–2003 aktivointisuunnitelman tuloksia. Tutkimuksesta käy ilmi, että aktivointisuunnitelma, jonka työvoimaneuvoja ja sosiaalityöntekijä laativat yhdessä työttömän kanssa, on osoittautunut toimivaksi malliksi. Etuna koetaan se, että aktivointi on osa normaaleja peruspalveluja. Kaikilla lain palveluihin oikeutetuilla on niihin periaatteessa sekä oikeus että myös velvollisuus. Aktivointisuunnitelma mahdollistaa työttömän tilanteen aikaisempaa yksilöllisemmän tarkastelun ja tarjoaa eri viranomaisten käytössä olevia keinoja pitkäaikaistyöttömyyden helpottamiseksi. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 8-20.) Tutkimuksen mukaan usko tulevaisuuteen ja työllistymiseen kasvoivat. Odotukset tulevaisuudesta kuitenkin heikentyivät, jos aktivointisuunnitelma ei johtanut avoimille työmarkkinoille työllistymiseen tai työperäisiin aktivointitoimenpiteisiin. (Mts. 8-20).

Aktivointisuunnitelmaan voidaan sisällyttää kuntouttavaa työtoimintaa kun suunnitelmaa laadittaessa arvioidaan, etteivät työvoimapolitiittiset toimenpiteet ole riittäviä. Kuntouttava työtoiminta on osa aktiivisen sosiaalipolitiikan keinovalikoimaa ja siihen on useissa tapauksissa syytä yhdistää muita sosiaalipalveluja (TM 2005, 16). Kuntouttavan työtoiminnan järjestää kunta itse tai tekemällä sopimuksen toisen kunnan, kuntayhtymän, rekisteröidyn yhdistyksen, säätiön, valtion viraston tai rekisteröidyn uskonnollisen

yhdistyksen kanssa. Työtoiminta pyritään räätälöimään mahdollisimman yksilölliseksi ja sen tavoitteena on parantaa osallistujan elämähallintaa, ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä mahdollisuuksia osallistua työvoimatoimiston tarjoamiin aktiivitoimiin ja työmarkkinoille. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan toimintakyky ratkaisee työtoiminnan sisällön. (TM & STM 2001, 49). Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva ei ole työ- eikä virkasuhteessa työtoiminnan järjestäjään eikä siitä makseta palkkaa. Työmarkkinatuen lisäksi maksetaan osallistujalle kahdeksan euron korvaus jokaiselta työtoimintapäivältä. Kunta korvaa matkakustannukset halvimmalla matkustustavan mukaisesti edellyttäen, että työtoimintaan osallistumisesta on aiheutunut todellisia matkakuluja. (L 2.3.2001/189.)

Lain 2001/189 mukaan kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään kerrallaan 3-24 kuukaudeksi, vähintään yhtenä ja enintään viitenä päivänä kalenteriviikossa, vähintään neljä ja enintään kahdeksan tuntia päivässä. Yhden vuoden aikana voi kuntouttavaan työtoimintaan osallistua enintään 230 päivänä. Yli 25-vuotiaalla kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen on vapaaehtoista. Ilman pätevää syytä kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytyvä alle 25-vuotias menettää työmarkkinatukensa määräajaksi sekä toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa.

3 ASIAKASLÄHTÖISYYS JULKISISSA TYÖVOIMAPALVELUISSA

Asiakaslähtöisyys, työnhakijan tarpeisiin vastaaminen eri keinoin, on julkisen työvoimapalvelun tarkoitus. Julkisen työvoimapalvelun (Public Employment Service, PES) käsite on vakiintunut käyttöön Kansainvälisessä työjärjestössä (ILO) ja Euroopan Unionissa (HE 2002/225). Julkisen työvoimapalvelun ydintehtävät ovat työnvälitys, ammatillisten valmiuksien lisääminen työvoimapolitiisella aikuiskoulutuksella, työttömien työllistymisen edistäminen työnantajalle myönnettävällä työllistämistuilla. (L 2002/1295.)

Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan sellaista toiminta- ja ajattelutapaa, joka perustuu asiakkaan itse ilmaisemiin tarpeisiin, toiveisiin tai odotuksiin (Outinen, Lempinen, Holma & Haverinen 1999, 23). Julkisen työvoimapalvelun tarkoituksena on auttaa työnhakijaa saamaan haluamaansa, hänelle soveltuvaa työtä ja koulutusta sekä työnantajaa hankkimaan tarvitsemaansa työvoimaa. Lain henki julkisista työvoimapalveluista on asiakaslähtöinen. Työnhakija-asiakkaalle tarjottavien työvoimapalvelujen tulee perustua asiakkaan tarpeisiin ja vapaaseen valintaan, sekä tukea hänen työllistymistään ja pysymistään vapailla työmarkkinoilla. (L 2002/1295.) Työnhakijaa autetaan löytämään omat voimavaransa työpaikan tai koulutusmuodon löytymisessä.

Asiakaslähtöisyyteen kuuluu yksilöllinen perehtyminen asiakkaan tilanteeseen, työttömyyden syiden tunnistaminen sekä asiakkaan motivaation ja henkilökohtaisten vahvuuksien huomioiminen. Työministeriön (2006, 1338/40) ohjeissa työvoimatoimistoille todetaan, että työvoimatoimiston palvelujen tarjoamisen tulee perustua asiakkaan tarpeisiin.

Asiakaslähtöisyyteen kuuluu ajatus molempien osapuolten (työntekijä, asiakas) subjektiivisuudesta (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 31). Työnhakijalle tarjotaan heti työnhaun alusta alkaen hänelle yksilöllisen palvelutarpeensa mukaista palvelua. Julkisten työvoimapalvelujen tarjonta voi perustua työttömyyden kestoon silloin, kun palvelun käyttämisen edellytyksenä on lainsäädännössä tai työministeriön ohjeissa asetettu määrätyn pituinen työttömyys (TM, 2006, 1338/40).

Toteutuuko asiakaslähtöisyys silloin, kun työttömyysetuutta hakevalta asiakkaalta edellytetään aktiivista toimintaa työllistymisensä ja/tai koulutuksensa suhteen? Nuori henkilö säilyttää oikeuden työmarkkinatukeen hakemalla opiskelupaikkoja, ellei opiskelupaikkaa tai työtä löydy. Jyväskylän ammattikorkeakoulun rehtori kritisoi Valkosen (2006) kirjoittamassa haastattelussa toisen asteen koulutuksen jälkeistä pakkohakua korkeakouluihin. Rehtori Halttusen mielestä ” koulutukseen hakeutumisen pitäisi olla yksilön tahdon mukainen päätös ja vapaaehtoinen ratkaisu”. (Valkonen 2006.) Lain ja asetuksen mukaisesti nuorilta edellytetään aktiivista hakeutumista koulutukseen ja todetaan:

”Alle 25-vuotiaan ammatillista koulutusta vailla olevan katsotaan työttömyysturvalain 8 luvun 3§:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla hakeutuvan aktiivisesti koulutukseen, jos hän hakeutuu yhteishaussa vähintään kolmeen sellaiseen tutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen, joiden opiskelijaksi ottamisen perusteet hän täyttää.” (A 2002/1351.)

Työttömyysturvan hakeminen ja koulutukseen hakeutuminen ovat vapaaehtoisia ratkaisuja. Jättäytymällä koulutukseen hakeutumisen ulkopuolelle ei voi saada työttömyysturvaa. Aktiivisella koulutus- ja työvoimapolitiikalla pyritään sekä luomaan edellytyksiä nuorten onnistuneelle sijoittumiselle työmarkkinoille että ehkäisemään passivoitumista ja elämästä syrjäytymistä.

Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnanmietinnössä (2002/10) valiokunta korosti työnhakijan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen tärkeyttä ja katsoi, että työvoimapalvelujen järjestämisessä lähtökohtana tulee pitää perustuslain suojaamia yksilön oikeuksia. Samassa Valiokunnan mietinnössä (2002/10) esitettiin kritiikkiä työvoimapalveluihin joiden katsottiin joiltain osin perustuvan kontrolliin ja sanktioihin. Esimerkkinä oli muun muassa työnhakusuunnitelma, johon asiakkaan kirjattuja toiveita on käytetty asiakasta vastaan silloin, kun hän ei ole niitä pystynyt toteuttamaan. Tämän seurauksena asiakkaasta on voinut tulla epäluuloinen ja varovainen ilmaisemaan omia tarpeitaan. Kiikkala (2000) näkee todellisen asiakaslähtöisyyden olevan asiakkaan ja työntekijän välistä dialogia, jossa ymmärretään sekä asiakkaan tausta että palvelutoiminnan luonne. Työntekijän tulee myös jatkuvasti arvioida ja kehittää omaa työtään. (Kiikkala 2000, 116–119.)

Mietinnössään työ- ja tasa-arvoasianvaliokunta (2002/10) korosti asiakaslähtöistä lähestymistapaa ja katsoi, että työttömän tulee voida tulla työvoimatoimistoon saamaan hänelle kuuluvia palveluja luottaen siihen, että häntä kuunnellaan, hänen tarpeensa ja toiveensa otetaan huomioon ja hänen oikeuksiaan kunnioitetaan. Tämän korostamiseksi valiokunnan ehdotuksesta julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 1 luvun 3 §:ään lisättiin säännös, jossa todetaan palvelujen perustuvan asiakkaan tarpeisiin ja vapaaseen valintaan. (Työ- ja tasa-arvovaliokunnanmietintö 2002/10.)

4 KUNTOUTUMISVALMIUS TYÖTTÖMÄLLÄ TYÖNHAKIJALLA

Pitkään jatkuneesta työttömyydestä voi olla seurauksena asiakkaan kyvyttömyys ilmaista tarpeitaan, sekä valmiudet osallistua yhteiskunnan edellyttämiin toimenpiteisiin saattavat heiketä. Työllistyminen edellyttää työkyvön ylläpitämistä ja tarvittaessa valmiutta kuntoutumiseen.

Kuntoutumisvalmiuden käsite on hyvin monikerroksinen. Siihen sisältyy monia yksilöpsykologisia, psykososiaalisia, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. (Peltomaa 2005, 128). Valmius ei ole yksilön ominaisuus, vaan valmius on aina valmiutta johonkin (Peltomaa 2005, 6).

Kuntoutumisvalmiudella tarkoitetaan ihmisen kykyä asettaa omaa elämää koskevia kuntoutumistavoitteita ja sitoutumista niihin: ihmisellä on herännyt mielenkiinto kuntoutusta ja muutosta kohtaan ja hänellä on tarpeeksi itseluottamusta osallistua siihen (Peltomaa 2005, 22). Kuntoutumisvalmius ei ole yhtä kuin asetettujen tavoitteiden saavuttaminen.

Peltomaa (2005) viittaa Farkasin (2000) kuntoutumisvalmiutta koskeviin tutkimuksiin, joissa nähtiin kuntoutumisvalmiuden muodostuvan viidestä osa-alueesta:

1. Tarve muutokseen

- sisäinen muutostarve
- ulkoinen muutostarve

3. Tietoisuus ympäristöstä

- tietoisuus nykyisen ympäristön mahdollisuuksista ja rajoituksista (elin-, työ- ja opiskeluympäristö)

2. Sitoutuminen muutokseen

- sitoutumisen voimakkuus
- usko muutoskykyihin
- aikaisemmat onnistumiset/epäonnistumiset

4. Tietoisuus itsestä

- tietoisuus siitä mistä pitää, mikä kiinnostaa, millaisena pitää itseään, mitä pitää tärkeänä ja mitä tulevaisuudelta haluaa

5. Yhteisyysuhteet

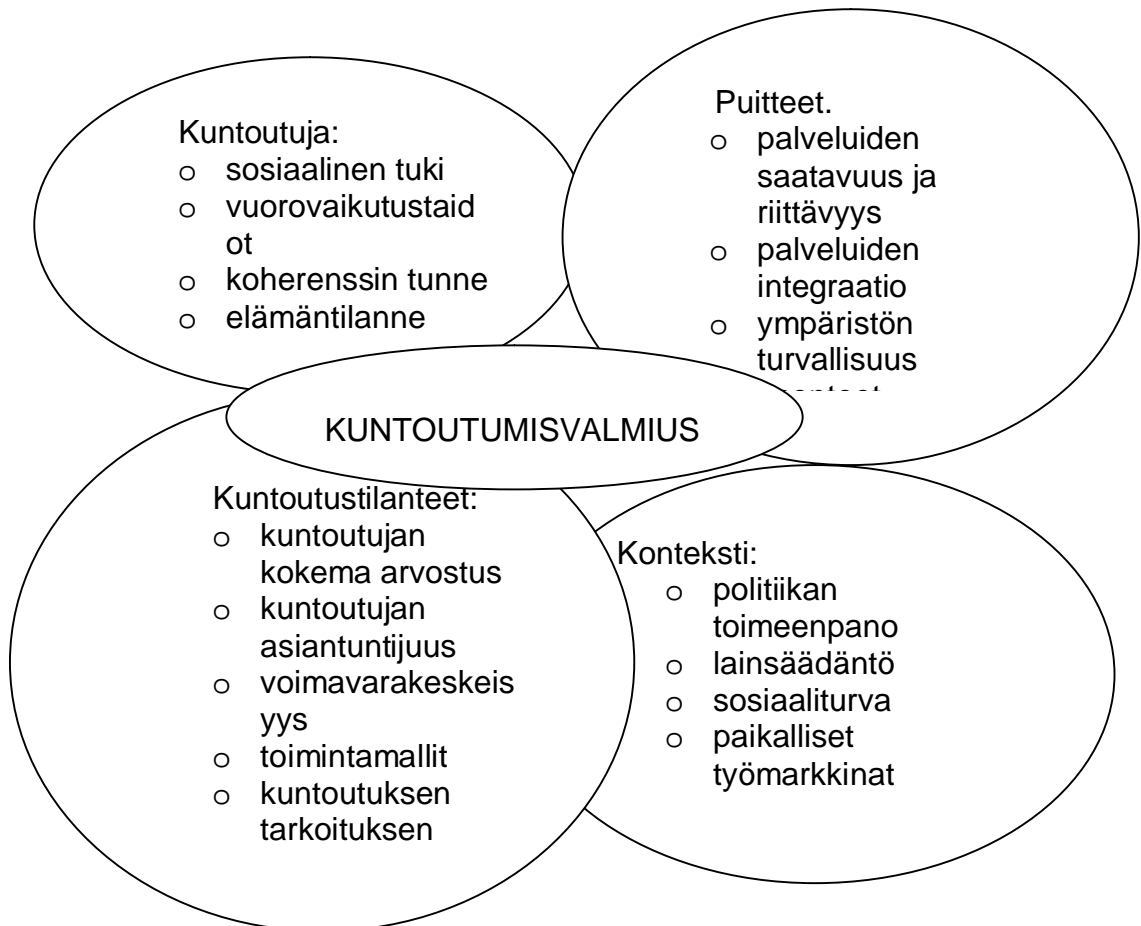
- halukkuus liittyä toisiin ihmisiin ja millä tavoin haluaa liittyä

(Peltomaa 2005, 19–22).

Kuntoutumisvalmiuteen liittyy tarve muutokseen. Tarpeilla voidaan myös viitata niihin tavoitteisiin, jotka merkitsevät ristiriidan ratkaisua. Tarpeet käynnistävät ja virittävät ihmisen toimintaa, määrittävät toiminnan suunnan ja voimakkuuden. (Järvikoski & Härkäpää 2005, 140.)

Kuntoutumisvalmiuteen vaikuttaa suuri joukko erilaisia yksilöllisiä tekijöitä joiden tiedostaminen ja tunnistaminen edesauttavat valmiuden mahdollistamisen. Näitä ovat palveluiden saatavuus, riittävyys ja todelliset valintojen vaihtoehdot. Kuntoutujan arki, perhe- ja asuinolosuhteet, hyvinvoinnin sekä koherenssin tunne vaikuttavat kuntoutumisvalmiuteen. Hyvä kohtelu, johon kuuluu kuntoutujan oman asiantuntijuuden kunnioittaminen muutokseen rohkaisevalla työotteella, edesauttaa kuntoutumisvalmiutta. (Peltomaa 2005.)

Peltomaan (2005, 57) luoma malli kuntoutumisvalmiuteen vaikuttavista mekanismeista Suikkasta ja Lindhiä (2001) mukailleen:

Peltomaa (2005) toteaa kuntoutumisvalmiuden määrittävän jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Näin siitä tulee ajassa muuttuva eikä sen mittaaminen, jos se olisi mitattavissa, ole tarkoituksenmukaista. Kuntoutumisvalmiuden eri osatekijöitä tulisi pitää kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuuden ja oikea-aikaisen suunnittelemisen pohjana. (Peltomaa 2005, 128).

Koskisuu (2004) on pohtinut kuntoutuksen lähtötilanteen tavoitteita ja motivaatiota. Hänen mielestä silloin, kun motivaatiota ei ole, voi tavoitteeksi todeta kuntoutumisvalmiuden kehittämisen. Kun omia tavoitteita ei ole tai kuntoutuja ei niitä ilmaise, on kuntoutuksessa kyse kuntoutumisvalmiuden kehittämisestä (Koskisuu 2004, 127). Kuntoutumisvalmiuden kehittäminen on merkittävä tekijä diagnosoidulla työnhakijalla, kun työmarkkinatuen vastikkeellisuus edellyttää työttömyyden keston perusteella osallistumista aktiivitoimiin, eikä perustu asiakaslähtöisyyteen.

5 DIAGNOSOITUJA SAIRAUKSIA TYÖTTÖMILLÄ

Diagnosoitu sairaus ei ole yhtä kuin työkyvyttömyys, mutta sairaus saattaa olla työttömyyttä pitkittävä. Työterveyslaitoksen kehittämän työkykyindeksin mukaan työttömillä on selvästi enemmän lääkärin diagnosoimia sairauksia kuin palkansaajilla. (Holm, Jalava & Ylöstalo, 2006, 38–39). Työttömillä miehillä ja naisilla on lähes sama määrä sairauksia ja lääkärin toteamien sairauksien määrä kasvaa iän karttuessa. Eroja todettuihin sairauksiin syntyy työllisten ja työttömien välillä.

Tutkimuksen (Holm ym.2005) mukaan 35–44 -vuotiailla *työttömillä* naisilla oli:

-
- o kolme sairautta tai enemmän 11 %
 - o kaksi sairautta 14 %
 - o yksi sairaus 31 %

Vastaavasti saman ikäluokan *työllisillä* naisilla oli:

- o kolme sairautta tai enemmän 1 %
 - o kaksi sairautta 4 %
 - o yksi sairaus 25 %
-

Mukaillen kaavioita ”Lääkäriin toteamat pitkäaikaissairaudet työssä olevilla palkansaajilla vuonna 2005” ja ”Lääkäriin toteamat sairaudet työttömillä”. (Holm ym.2005, 38.)

Sairaudet diagnosoidaan ja diagnoosi perustuu löydöksiin eli havaintoihin, suoritettuihin tutkimuksiin ja tehtyihin johtopäätöksiin, sekä potilaan haastatteluun, jota kutsutaan anamneesiksi. Diagnoosin perusteella tehdään sopiva ja tarvittava hoitosuunnitelma. Diagnoosi tulee kreikan kielen sanasta diagnosis, jonka merkitys on päätös, ratkaisu, tuomio. Se muodostuu sanoista dia, läpi ja gnosis, tieto. Diagnoosi tarkoittaa siis perinpohjaista tietämistä. (Forsius 2000).

Anamneesi, sairauden esitiedot, syntyy yleensä potilaan, hänen omaisensa tai saattajan kertomuksesta ja lääkärille annetuista vastauksista aikaisemmista sairauksista sekä nykyisen sairauden alkamisesta ja kulusta. (Mustajoki & Kaukua 2003). Lääkäriin esittämiin avoimiin kysymyksiin saa omin sanoin kerrottuja kuvailevia vastauksia ja tarkentavat kysymykset ovat yleensä suljettuja, joihin vastauksena voi olla joko kyllä tai ei. Forsiuksen(2000) mukaan esitiedoissa vaikuttaa niiden antajan oma ajattelu ja käsitys sekä pelot ja toiveet. Myös lääkärin ajatteluun vaikuttavat hänen ennakkokäsityksensä, pelkonsa ja toiveensa. Anamneesin luotettavuuden ratkaisee anamneesin laatijan käsitys esitietojen merkitsevyydestä.

Kertomuksella sekä vastauksilla on tärkeä tehtävä diagnoosin selvittämisessä. (Mustajoki & Kaukua 2003). Joskus harvoin annetaan tahallaan väärää tai harhaanjohtavia tietoja (Forsius 2000).

Peltomaa (2005) viittaa Anthonyyn, Cohenin, Farkasin ja Gagnen (2002) tekstiin, jossa todetaan diagnoosin olevan usein merkittävä hoidon toteutumisessa, kun taas kuntoutuksessa diagnoosit ennustavat huonosti kuntoutustuloksia. Hoidossa nykyisyyttä selitetään menneisyydellä, mutta kuntoutuksessa pääällimmäisinä ovat voimavarat, selviytyminen ja tulevaisuuden tavoitteet. (Peltomaa 2005, 16). Diagnoosi saattaa lamaannuttaa, hämmentää tai pelottaa, mutta diagnoosin saaminen usein helpottaa asiakasta ja hänen lähipiiriään, koska silloin saadaan nimi oireille tai sairaudelle.

Laissa julkisista työvoimapalveluista (2002/1295), todetaan henkilöasiakkaan terveydentilan ja työedellytysten selvittämisen olevan keskeinen osa palveluprosessia, palvelutarpeen arviointia sekä työnhaku-, aktivointi- ja kotoutumissuunnitelman laatimista.

”Vajaakuntoisuus/diagnoosi-koodi merkitään työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmään vain ehdolla, että henkilöasiakkaan vamma, sairaus tai vajavuus on asianmukaisesti todettu (asianmukainen tietolähde) ja että työvoimaviranomainen on määritellyt henkilön julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 1 luvun 7 §:n 6) kohdassa tarkoitetuksi vajaakuntoiseksi henkilöksi.”

On myös mahdollista, että perusteettomasti pyritään saamaan lääketieteellinen diagnoosi jonkin etuuden saavuttamiseksi. Diagnoosia saatetaan käyttää joissain tilanteissa kilpenä, jonka taakse piiloudutaan, kun vaihtoehtona on aktiivinen osallisuus omaan elämään.

6 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää pitkäaikaistyöttömän kokemuksia ennen aktiivitoimia sekä vastikkeellisuuden edellyttämissä aktiivitoimissa. Lisäksi tarkastelen valmiuksia ja motivaatiota työhön, sekä lääketieteellisen diagnoosin merkitystä koettuun työkykyyn. Koska työttömyysturva on vastikkeellista ja edellyttää osallistumista toimenpiteisiin, niin tarkastelen näkykö asiakaslähtöisyys haastateltavien kerronnassa ja huomioitiinko diagnosoidun asiakkaan kuntoutumisvalmiutta.

Työmarkkinatuen saajalla on usein samanaikainen asiakkuus eri palveluntuottajiin: työvoimatoimisto, kansaneläkelaitos, sosiaalitoimisto sekä terveydenhuolto. Tutkimuksen tavoitteena on auttaa eri yhteistyötahoja ymmärtämään ihmisen todellisten ja koettujen voimavarojen, sekä valmiuksien, kykyjen ja motivaation merkitystä.

Tutkimuskysymysten teemat ovat:

- todelliset ja koetut voimavarat, mitä ja miksi
- kyvyt, valmius ja motivaatio, mitä ja miksi
- diagnoosin merkitys

ennen aktiivitoimia ja aktiivitoimissa.

6.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus soveltuu käytettäväksi kun ollaan kiinnostuneita asioista, joita ei voi mitata, kun halutaan tutkia luonnollisia tilanteita, joissa ei voi kontrolloida kaikkia vaikuttavia tekijöitä ja kun ollaan kiinnostuneita tapahtuman yksityiskohtaisista rakenteista. (Metsämuuronen 2005, 43 – 44 ja 199 Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 152.)

Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen ja tapahtumat muovaavat toinen toistaan. Perinteisessä mielessä objektiivisuus ei ole mahdollista, sillä tutkija ja tutkittava ovat sidoksissa toisiinsa. Lisäksi se mitä tiedetään ja tutkija kietoutuvat toisiinsa. (Metsämuuronen 2005, 201 ja Hirsjärvi ym. 2003, 152.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedonhankinnan välineenä. Kohdejoukko, yksilöhaastattelut tai yhden henkilön haastattelu valitaan tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi kvalitatiivinen tutkimus tarjoaa mahdollisuuden joustavaan tutkimuksen suunnitteluun sekä toteutukseen ja tutkijalta vaaditaan mielikuvitusta ja intuitiota. Aineistojen avulla tutkija voi löytää uusia näkökulmia, ei vain todentaa ennestään epäilemäänsä. (Eskola & Suoranta 2000, 18–22.)

Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan laadullinen aineisto voidaan nähdä myös tarinana, narraationa, sillä ihmisten maailma perustuu tarinoiden kertomiseen ja ympäröivä todellisuus jäsentyy tarinoiksi. (Eskola & Suoranta 2000, 22–24.)

6.3 Metodina narratiivi

”Ihmisten maailma perustuu tarinoiden kertomiseen ja kuulemiseen.”

Valitsin tutkimusmenetelmäksi narratiivin, koska narratiivisuudessa ajatuksena on elämän kokemuksen kertomuksellisuus. Haastattelussa kysymys on kertomusten keräämisestä ja on tärkeää saada ihmiset kertomaan vapaasti elämänsä eri vaiheista. (Erkkilä 2005, 200.) Kertomukset ihmisen kokemuksen kuvauksina eivät ole satuja tai fiktioita; ne ovat kertojalle tosia (Erkkilä 2005, 201).

Luonnollisia narratiivin ohjaus- keinoja ovat kommentointi, ihmettely, hiljaisuus ja myötäeläminen. Narratiivisessa haastattelussa haastattelijan passiivisuus edesauttaa kertojan pyrkimystä saada aikaan ymmärrettävä kertomus, jossa käyvät ilmi kaikki tapahtumien kulkuun vaikuttaneet syyt ja tavoitteet

(Saastamoinen 1999). Hännisen (1996) mukaan ihmisen tarina muokkautuu kertomukseksi sen mukaan missä ja kenelle se kerrotaan. Narratiivisen tutkimustavan omaksunut tutkija ymmärtää tiedon olevan luonteeltaan kertomuksellista ja ajattelee todellisuuden jäsentyvän kielen avulla.

Narratiivisuus on ymmärryksen perustuvanlaatuinen muoto, jota tiedekään ei voi paeta (Hänninen 1994, 170). Yksi tapa ajatella tiedosta ja maailmasta on narratiivinen lähestymistapa. Narratiivista on suomen kieleen vakiintuneet käsitteet tarina ja kertomus. Narratiivia, kertomusta on käytetty eri tieteenaloilla tutkimusmetodina pitkään ja paljon (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 162). Narratiivisuudella on pitkät perinteet filosofiassa, kirjallisuustieteessä ja kielitieteessä. Tarinassa yksittäisille tapahtumille rakennetaan juoni, jolloin tapahtumat tulevat merkityksellisiksi osana juonta. Tarinan avulla kokemukset, tapahtumat, tunteet ja ajatukset voidaan tehdä ymmärrettäviksi, muistettaviksi ja toisten kanssa jaettaviksi. (Mts.161–163). Heikkisen (2001) mukaan mielenkiinto narratiivisuutta kohtaan on laajentunut eri tieteenaloille niin, että voidaan puhua narratiivisesta käännteestä. Ei ole kaikille yhtä yhteistä todellisuutta, vaan eri tavoin ihmismielissä ja sosiaalisissa tilanteissa konstruoituvia todellisuuksia. (Heikkinen 2001, 116–119.)

Tarinan avulla ihminen jäsentää elämänsä tapahtumia luoden niistä kokonaisuuden, jossa menneisyys pyritään tekemään ymmärrettäväksi, nykyhetki mielekkääksi ja tulevaisuus ennakoitavaksi. (Hänninen & Valkonen 1998.) Tapahtumat liittyvät toisiinsa inhimillisten syiden ja seurausten ketjuna.

”Ihminen pyrkii elämänsä erilaisissa siirtymävaiheissa arvioimaan aikaisempaa elämänrakennettaan, tutkimaan sen muutostarpeita sekä luomaan uuden elämänrakenteen tai – sisällön sellaiseksi, että se vastaa paremmin hänen senhetkisiä tavoitteitaan ja elämänsuunnitelmiaan.”
(Härkäpää ja Järvikoski 1995, 170.)

Hännisen ja Valkosen (1998) mukaan narratiivinen näkökulma sopii myös työkyvyn arviointiin. Jäsentäessään elämänsä tapahtumia ja pohtiessaan niiden moninaisuutta ihminen luo tarinan avulla niistä suhteellisen johdonmukaisen kokonaisuuden (Hänninen & Valkonen 1998, 3-18).

Jukka Valkonen (1997) on tarkastellut työkykykokemuksia narratiivin avulla. Narratiivisessa työkykykäsityksessä korostuvat työkyvyn kontekstuaalinen ja dialoginen ulottuvuus. Tarina on ihmisen elämän kuluessa muokkautunut sisäinen malli, jonka perustana ovat sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön ainekset ja joka sitoo ihmisen nykyiset kokemukset menneisyyteen ja tulevaisuuteen (Valkonen 1997).

Nikkarinen, Huvinen ja Brommels (2001) lainaavat Hännisen (1996) tekstiä joka kuvaa narratiivista kiertokulkua. Kiertokulun mukaan toimintaa ja valintoja ohjaa sisäinen tarina, joka on muodostunut ihmisen jäsentäessä tilannettaan. Narratiivi on ajallinen eli siinä on alku, keskikohta ja loppu ja ne seuraavat ajallisesti toisiaan. Aika ei kuitenkaan ole lineaarista aikaa vaan merkitysten rajaamaa aikaa. Narratiivi on juonellista, jossa tapahtumat seuraavat syiden ja seurausten ketjuna. (Nikkarinen, Huvinen & Brommels 2001, 35.)

6.4 Haastateltavat ja tutkimustilanne

Valitsin haastateltaviksi kaksi pitkäaikaistyötöntä, kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa henkilöä, joilla oli lääketieteelliset diagnoosit. Molemmat haastateltavat olivat keski-ikäisiä naisia ja he asuivat Pohjois-Suomessa. Tutkimuksen lähtökohtana oli valita haastateltavat joilla on pitkään jatkunut työttömyys, diagnosoitu sairaus sekä lisäksi työmarkkinatuen vastikkeellisuus edellytti aktiivitoimiin osallistumista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa jo muutaman henkilön haastattelulla voidaan saada merkittävää tietoa. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 59.)

Tutkimustilanteet pyrin järjestämään haastateltavien toiveiden mukaisiksi ja mahdollisimman luonnollisiksi. Toisen haastattelun suoritin kotonani 5.1.2007 takkatulen loisteessa pienen iltapalan lomassa. Tila oli häiriötön ja haastateltavan toiveen mukainen. Toinen haastattelu tapahtui 6.1.2007 hotellin aamiaishuoneessa aamiaista nautittaessa. Haastateltava valitsi tilan ja aamiaishuone oli pelkästään meidän käytössämme. Molemmissa tapauksissa pyrin minimoimaan haastattelumaisuuden ja tekemään tilanteista ihanteellisia kerronnalle. Kumpikin haastattelu kesti hieman yli kaksi tuntia.

Haastattelut muotoutuivat haastateltavan näköisiksi ja molemmat tilanteet olivat läheisiä sekä luottamusta herättäviä. Paikkojen valinnalla haastateltavat halusivat poistaa virallisuuden tunteen. Nauhoitin haastattelut ja suoritin myöhemmin litteroinnin. Tavoitteena oli saada haastateltavat avoimesti kertomaan kokemuksistaan sekä ennen aktiivitoimia että aktiivitoimissa. Haastateltaville selvitin tavoitteeni mahdollisimman tarkkaan ennen nauhoituksen aloittamista. Erittäin pieni ja tehokas nauhuri sijoitettiin siten, että huomio ei kiinnittynyt siihen, mutta äänitys toimi laadukkaasti. Kertomukset etenivät kommentteillani, myötäelämisellä, hiljaisuudella ja ihmettelyllä

6.5 Aineiston käsittely ja analysoinnin vaiheet

Kvalitatiivisen aineiston käsittely on prosessi, joka alkaa yleensä kenttätyön alkaessa ja huipentuu tutkimusraportin laatimiseen. Tässä tutkimustehtävässä kirjoitin nauhoitetun aineiston auki sanatarkasti siten, että omat merkinnät saivat myös tauot puheessa pisteinä, äännähdykset kirjoitettuna ja nauru suluissa. Analysointi alkoi haastattelujen jälkeisenä päivänä litteroidun tekstin toistuvalla lukemisella. Oulun yliopiston verkkosivuilla Jeronen (2003) viittaa Syrjäläisen (1992) tekstiin, jossa todetaan kvalitatiivisen aineiston tulkitsemisen tarkoituksena olevan, että tutkija tavoittelee todellisuuden ilmiöiden syvempää ymmärtämistä. (Jeronen 2003.) Narratiivien analyysin tavoitteena voi olla myös yleispätevän tiedon etsiminen. (Erkkilä 2005.)

Narratiivisen aineiston analyysissä tulee kiinnittää huomiota kahteen tärkeään asiaan: ensiksi tutkijan on oltava tietoinen, mitä kysymyksiä hän aineistolleen esittää ja toiseksi samalla hänen tulee olla tietoinen siitä, miten hän näitä kysymyksiä esittää (Janhonen & Nikkonen 2003, 94). Aineiston pelkistämällä tarkoitetaan, että aineistolta kysytään tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. Narratiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään inhimillisen toiminnan ja kokemuksen subjektiivisia merkityksiä. (Ukkonen 1993.) Tutkimustehtävässä olin määritellyt kysymykset joihin analyysissä etsin vastauksia. Mitä muuta aineistosta selviää, jää avoimeksi kysymykseksi. Analyysin tarkoitus on luoda selkeä sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa sisällön

analyysissä tutkitaan "mitä silloin tapahtuu". Siinä ei tutkita, kuinka monta kertaa jokin asia ilmenee aineistossa (Hiller-Ikonen 1999).

Eskola ja Suoranta (2000) mukaan tutkimusmetodi on hyvä, jos se antaa aineistolle yllätysmahdollisuuden. Tutkijan tiedostaessa ennako-odotuksensa hänelle tulee mahdollisuus yllätyä tai oppia jotain analyysivaiheessa. Aineiston avulla tutkijan tulisi löytää uusia näkökulmia, eikä vain todentaa ennestään epäilemäänsä. (Eskola & Suoranta 2000, 20.)

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Haastateltavien kokemuksia ennen aktiivitoimia

7.1.1 Työttömän työnhakijan todelliset ja koetut voimavarat

Käytän tästä eteenpäin haastateltavistani nimeä lina ja Oona heidän tarinansa seuraamisen helpottamiseksi. Molemmat haastateltavat, lina ja Oona, kertoivat olleensa työttöminä useita vuosia. Linalla on takanaan ammattitutkinto ja pitkä kokemus koulutustaan vastaavasta työstä sekä useita lyhyempiä työsuhteita muilta aloilta. Oonan työsuhteet ovat olleet satunnaisia ja lyhyitä eikä hänellä ole ammatillista tutkintoa. Haastateltavat kokivat, ettei heidän työllistymisestään oltu kiinnostuneita eikä heille tarjottu itselle soveltuvaa työtä. Työhakua molemmat haastateltavat pitivät yllä työvoimatoimiston kanssa sovitulla tavalla. Kertomuksissa käy selville, että kumpikin haastateltava kokee olleensa valmis lähtemään työhön, vaikka todelliset voimavarat hupenivat arjessa pärjäämiseen.

lina ja Oona olivat työhakijoina, mutta kokevat tulleen syrjäytetyiksi työn tarjonnan suhteen. Tarjotun työn, joka olisi sopinut omaan elämäntilanteeseen, kumpikin olisi ollut halukas ottamaan vastaan. Haastateltavien mielestä tarjonta työhön perustui työvoimatoimiston "tarjontapakoon", ei asiakaslähtöisiin tarpeisiin, vaan aina "johonki kurssille".

"Ilman työtä ne mun päivähommat on erilaisia. Viisi- kuusivuotta sitte olin töissä ... se oli tuota melkein vuoden. Menin siihen työvoimatoimiston kautta... vähä oli sinne pakko mennä. Olin sitä ennen koko ajan työttömänä. Se oli semmosta... talavella lumen kollausta ja kesällä haravoimista. Roskien kerräämistä. Eei... ei oo tarjottu töitä Varmaanki oisin lähtenyt...aina johoki kurssille...mie en mihinkään kauas lähe. Mulla oo mittään ajokorttia ja autoa. Oon käyny tuota elämän koulua". Oona

linan ammattitaito ja pitkä työkokemus eivät lisänneet työllistymismahdollisuuksia. Kotona oli tärkeämpää tekemistä kuin tarttua työelämän "pieneen tarjontaan" joka ei sopinut elämäntilanteeseen.

"--aloitin jo yläaste-ikäisenä harjoittelijana, välillä kävin ammattikoulun, mutta siitä asti ollut töissä...itteeni elättänyt..työllä...(naurua) tehnyt kaikenlaista muutakin --- (naurua) ... Vaikka mä olen ollu kotihoidontuella, niin olen ollut työvoimatoimiston listoilla työttömänä työnhakijana. 97–98 kun lopetin työt...niin siitä lähtien...enhän mä ole ollu töissä... Olin koko ajan aktiivinen työnhakija. Kyllä siellä aina jotaki pientä tarjontaa oli, mutta ne oli just semmosia aloja joita ei... matkailua..siivousta..mistä nää jo tiesi kysyessään, että ei ne tuu onnistumaan. Et niinko kiinnostaako...pakko kuitenkin aina kysyä (naurua) on tällaisia systeemejä." lina

Oma tarpeellisuuden kokeminen on tärkeää Oonalle ja voimavarojaan hän käytti olemalla tärkeä apu toisen elämässä. Oona kertoo itselleen tärkeistä ihmissuhteista joissa hänen oma tekeminen ja osaaminen korostuvat.

No...välillä autan muita liikaaki...mulla on yks likkakaveri joka juoksuuttaa mua... mutta ei nyt revitä mua joka paikkaan kuitenkaan. Raja se pittää minunki laittaa siihe...Sillä on ne sairauvet ja lapsia...Hyvä se on auttaa." Oona

linan mielestä vastuuta työllistymisestä tai sopivasta koulutuspaikan löytymisestä siirrettiin liikaa hänelle itselleen. Hän toivoi viranomaisilta parempaa tuntemusta asiakkaan todelliseen tilanteeseen, siihen mitä ihminen oikeasti tarvitsee, "lähettämällä vaikka kyselylomakkeita". Voimavarat hänellä menivät kotona arjen pyörittämiseen, eikä voimia riittänyt aktiiviseen työnhakuun tai koulutuspaikan etsintään.

” Kysellään aina kuukausittain, että mites menee. Oookko hakenu sitä, oookko hakenu tätä..ookko ettiny tätä.. Hyväkö mie jaksan käyä..Järkkää siinä sitten itelle kouluksia ja rahotuksia ja kysele sieltä ja kysele täältä. Ja niin ko tällästä..tähän päälle. Mie sanoin viimesessä palaverissa työvoimatoimistossa, että meillä ei oo aikaa ja meillä ei oo voimia lähteä ettimään. Kuka kustantaa ja mitä kautta saa rahotuksen siihen, että pystyy työllistään ja pystyy kouluttaan. Et eiköhän se ole työvoimaviranomaisten homma. Eikä vain kysellä, että oookko sinä tehny sitä ja oookko sinä tehny tätä...(nauraa) Oookko sinä nyt käyny hakemassa jotaki paikkoja niin ko koulutukseenki, ja muuta tällästä. Paljon enemmän pitäs viranomaisten tehdä työtä. Kysellä ihmisiltä ja lähettää sitte vaikka niitä perhanan tyhmiä kyselylomakkeita, että saatas tietoa siitä, mitä oikeasti ihmiset tarttee.” lina

7.1.2 Kyvyt, valmius ja motivaatio. Mitä ja miksi?

Haastateltavat kertoivat avoimesti asioista jotka vaikuttivat heidän kykyihinsä, valmiuteen ja motivaatioon suhteessa työhön. Samalla he totesivat, että he eivät olleet tuoneet näitä asioita esiin työnhakijoina. Syyksi kumpikin sanoi, että kukaan ei ollut kysynyt. Oonalla vaikeudet perhe-elämässä ja oman elämän hallinnassa veivät kykyjä, valmiuksia ja motivaatiota osallistua työhön.

”Hhm..niin...hmm...olin kaks kertaa katkolla ko olin juonu kaks viikkoa...ensin melkein kolme. Äiti kuoli ... tuli ero. Kahteen kertaan olin katkolla. Olin siinä juomatta 4 kuukautta välisä...ja taas...näin pullollisen ja se oli menoa päihdeklinalle. Yöt päivä...höö...joo...se oli kyllä niin ratkiriemukasta, railakasta aikaa, mutta sitte piti ottaa itteä...kävellä tuonne TK:hon” Oona ...

Perhe ja arjen pyörittäminen heikensivät linnan valmiuksia ja motivaatiota hakeutua aktiivisesti työhön kodin ulkopuolelle. Mikään ei muuttuisi kotona vähemmän työllistäväksi palkkatyön lisäksi.

Siinä mielessä että ...ett tuota.. aa.. tähän mennessä on jo pelkästään täys työ selviytyä niinku normaalista arkitöistä ja sit siihen lisäksi tulis kerta kaikkiaan vielä se työ...On siinä kuule työtä hoitaa koko sakkii...ja kaikki muu.... Jää niin paljo sinne kun ei ehi sitä satoa...hirviät määrät. Mutta kun vielä on kaiken lisäksi perhehomma ja muuta... mikkä vielä rajottaa..että..ähh Et oon sillai paikkakuntarajoitteinen (naurua) aika monta vuotta. Jokka haluaa olla ja tehdäSuurperhe siinä menee... niin kaikki katu rahan..raha, raha. Ahh..mmm.. Sitä vaan on liian vähä...mihinkää” lina

7.1.3 Työtön diagnosoitu

Jossain työttömyyden vaiheessa haastateltavilla todettiin sairaudet jotka diagnosoitiin. Molemmilla haastateltavilla on yhteisenä diagnoosina masennus muiden sairauksien lisäksi. Diagnoosi antoi sekä linalle että Oonalle ”virallisen” syyn työttömyyteensä, sillä diagnoosin kautta saattoi selittää myös itselleen omaa tilannettaan.

” Joka viikko kävin kaks kertaa viikosa tuota...juttelemassa mielenterveystoimistossa...vieläki semmosta...masennusta. Ko sillen ennemmin piti syyä kaikki diapamit ja kaikki antabukset...kun menin sinne katkollen... meni ylämäkeä ja meni alamäkeä..ei millään päässy siitä montusta ylös. Meinasin jo kohta ottaa itteni hengiltä antabuksella. Kissa oli vieresä ja sano ”nou”. Siinä ois äkkiä henki lähteny. Sitte leikattiin tuo olokapää.. Kipeä se oli kolomisen kuukautta, ja sannoinkin, että en lähe repimään semmosiin töihin joissa pittää repiä. Minä oon semmonen, että mun pittää saaha tehä ko meen töihin. Kato ko vasen käsi on niin tyhymä, että sillä ei tehä.” Oona

lina tarkastelee elämäänsä diagnoosin kautta sekä taaksepäin että tulevaisuuteen. Hän näkee sairauden työllistymisensä rajoittajana ja mahdollisuuksia kaventavana.

”Ensimmäisen lapsen synnyttyä-- , eipä tainnu siitä mennä ko puoli vuotta, kun sain sen diagnoosin. Lapsesta asti, aina on ollu näitä hankaluuksia, kaikenlaisia. Terveiden kanssa...nimenomaan. Viimeisinä aikoina on ollu ihan selvästi masennusta ja siihe on joutunu hakemaan apua ja...ja tuota...niin...ett se on tullu jäädäkseen ...jos ei jotaki ratkaisevaa tapahu. Tään taudin kanssa, varmasti on tullu se masennus siihen rinnalle...jäädäkseen.. se on vieny niin palijo mahollisuuksia siitä elämästä ja vaikuttanu niin siihen jokapäiväiseen elämään, että se ei voi olla vaikuttamatta siihen henkiseen...henkiseen hyvinvointiin..”lina

7.2 Haastateltavien kokemuksia kuntouttavassa työtoiminnassa

7.2.1 Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden vaikutus

Useita vuosia jatkuneen työttömyyden jälkeen haastateltaville tuli kutsu aktivointisuunnitelman laatimiseen. Aktivointisuunnitelma ei perustu asiakaslähtöisyyteen vaan työttömyyden keston. Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden vahvistumisen myötä, viidensadan työmarkkinatukipäivän jälkeen, työvoimatoimisto tarjosi tehostetusti työhön pääsyä edistäviä toimenpiteitä. Vastikkeellisuus edellytti työhakijaa osallistumistaan toimenpiteisiin ja molemmat haastateltavat valitsivat kuntouttavan työtoiminnan.

Aktivointisuunnitelmaa laadittaessa molemmille haastateltaville oli kerrottu kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuudesta. Työ räätälöitiin kykyihin ja valmiuksiin sopiviksi ja kumpikin haastateltava suostui aloittamaan kuntouttavan työtoiminnan. Yksilöllisesti laaditut suunnitelmat tukivat kuntoutumisvalmiutta.

lina ja Oona tarkastelivat työn aloittamista suhteessa omiin terveydellisiin rajoitteisiin. Työtoiminta herätti uteliaisuutta sekä tunteen siitä, että nyt on tarjolla työ jossa voi onnistua. Oona näki samalla tilaisuuden kohentaa taloudellista tilannettaan kahdeksan euron toimintarahalla.

”Kyllä mä ajattelin, että lähetään nyt kokkeileen mitä se tämä työ on...jos ei tarvi tehdä mitään painavampaa hommaa ja tämmöstä. Pärijää sitä jotenki ko saa ...toimeenulotukea... On se kuitenkin kahdeksan euroa rahaa... Vaikka ei sillä mittää muuta ...ruokaa...Ei ois saanu sitäkään. Pärjännnykkään ilman tätä... Jos ois kieltäytyny...Aristelen mä aina joka työpaikkaa..joka on ollu enneki...jännittää..mä oon semmomen vattalla jännittäjä. Nyt ei ole kyllä perhosia vattassa..(naurua).” Oona

lina ajatteli omia terveydellisiä rajoitteitaan ja koki itsensä kyvyttömäksi täyttämään yksityisen yrittäjän tarpeita. Kuntouttava työtoiminta näyttäytyi mahdollisuutena, ei pakkona. Tärkeää oli saada työtä josta selviää.

”Tosiaan ... mie näin sen semmosena mahollisuutena...että jos joku työ...jossa pystyis olemaan..että ku se tuntu niin

mahottomalta lähteä..Niin ku esimerkiks jonkun yksityisen yrittäjän palkkalistoille, kun on sairaus joka saattaa... Sen että ois niinku vähä väliä sairaslommaa. Se tuntuu niin väärältä lähtä semmoselle töihin. Et sit niinku tämmöseen...kautta Että saisi sitä työtä ja tekemistä kuitenkin... sillä helkatun kaheksalla eurolla päivässä...sen homman mitä pystyisi tekemään. Joustavammin kuin esimerkiksi avoimilla työmarkkinoilla.

7.2.2 Diagnoosista toimijaksi

lina ja Oona olivat vuosien ajan selittäneet työttömyyttään omien sairauksien kautta. Sairauden kokeminen työn tekemisen esteenä väistyi, eivätkä pienet jomotukset haitanneet työn tekemistä. Työstä muodostui tärkeä ja odotettava tapahtuma.

”Onneksi mulla ei säre päätäkään. Tuota olokapäätäkään ei ole särkeny. Sillonko sitä liikaa reppii, niin se semmonen jomotus..mutta ei semmone, että sillä ei pystys mitään tekemään. Tuo olokapää oli toisenlainen juttu, mutta kyllä sitä hakkee syitä... että voi kieltäytyä... töistä.” Oona

Se on justiinsa sillee, että ku elää tän sairauven kans tämmösessä paineessa, mikä mullaki loppujen lopuksi on, niin tuota..kyl se välillä tuntuu semmoselta., että minkä hemmetin takia minä jaksan tuota yrittää... Niin paljo helpommallaki pääsis. Et tuota, mut sit taas aina ko pääsee sinne töihin ja saa tehdä jotain.” lina

Kuntouttavassa työtoiminnassa punnitaan kyvyt, valmius ja motivaatio suhteessa työhön. Molemmat haastateltavat kokevat työn olevan tärkeää ja motivoivaa.

” Tuntuu ihan kivalta. Nyt on ...mieltii jo kotia mennessä minkälainen päivä se seuraava olisi. Joka päivä uutta...aamulla siivoan omat hommat... teen mitä pomo pyytää. Aina mulla on ensin tuntunut että mitään.. mutta täälä pomo on sanonut, että käy kysymässä... Mulla on työlista ovesa ja jossaki vaiheesa se uusii sen...ja tulee se uusi lista. Katsotaan nyt.” Oona

” No... töissä käyminen on hirviän mukavaa. Se on kyllä hirmusen rankkaa kans. Niin.. tuota..kun ei niinku apuvoimat ole lisääntyne siellä kotona yhtään (naurua)...mutta tuota...välillä se tuntuu ihan

raivostuttavan uuvuttavalta ko ...mutt se kuitenkin ku pääsee sinne töihin ja saa olla sielä.” lina

Kuntouttavan työtoiminnan alussa tiivis yhteys työhön ilman katkoa piti yllä motivaatiota ja loi tarpeellisuuden tunteen. Oona kuvaa elämänhallinnan lisääntymistä ja haluaan irtautua entisestä elämäntyylistä.

”Aattelin nyt jälkeeni päin, että jos oisi silloin kesällä jäänyt heti lomalle, niin oisko ollu enää motivaatiota. Oli mahtavaa olla sielä...ko ties että töihin pittää mennä...En ole ollu ko pari kertaa pois ko on ollu huono olo. Aina menen ja oon koko päivän ...että...oon yrittäny koko ajan ylöspäin mennä. Pikkuhiljaa oon päässy sen kynnyksen yli...tämähän on kivaa nyt.” Oona

Haastatelluille työ tuo odotetun vaihtelun ja sisältöä arkeen eri syistä. Työ on linan kokemana tervetullut tapahtuma, vaikka kotityöt vaativat saman panostuksen kuin aiemminkin. Oona puolestaan väsy yksinäisyyteen ja arjen yksitoikkoisuuteen ja saa ulkopuolista hyväksyntää työssä käymisestäään.

Se on eri maailma koti. Et se on vähä semmonen ko vaakakupeissa ois kaksi asiaa jotka on samanpainosia ja sit ne heittää sen mukaan onko aamupäivä vai iltapäivä..(naurua). Et kumpi kuppi on ylhäällä ja kumpi alhaalla. Et jos joku tulis sillo siinä aamutouhussa kysymään, tai siinä järettömässä paniikissa, mikä on siinä... ja niin ees päin. Niin jos siinä vaiheesa joku tulis kysymään, että jatkatko vai lopetatko, niin mie huutasin kurkku suorana, ett mie lopetan just. Mie en lähe mihinkään enää. Mut jos se sama ihminen tulis kysymään siinä tilanteessa, ko mie touhuan siellä töissä jotakin, niin mie sanosin ett ei tässä mittää hättää, mie jatkan ...(naurua)...minä jatkan...lisättäskö työpäiviä (naurua). ” lina

”Niin ko oli joululomaa, niin koko ajan mieltii...työhön menoa ko alako joulu maistuun puulta. On se erilaisempi sillo ennen työtä ..sai tehdä mitä halus..nyt piti saaha..joku työ. Kaikki sukulaiset on kyllä...ja tutut..tyytyväisiä.. että mie olen töisä päivät” Oona

Haastateltavat kiinnittyvät toiveissaan jo tulevaisuuteen ja näkevät itsensä osaavina ja työyhteisöön kuuluvina. lina pohtii etenemismahdollisuuksiaan ja uudelleen koulutusta, ”nollapisteeseen” paluu pelottaa.

”Kyllä mä oon mieltiny, että ko sais jatkaa... ny ku oon...tiiän kaikki paikat ja yksin teen. Työporukka on kiva... Mielellään mulle

on jatkettu tämä puoli vuotta töitä... on sitä jo näyttöä. Kai sitä paperin siitä saa...nimet alle...vai mitä?” Oona

*” Nyt tuli valittua semmonen ala ja alue ett on hankala päästä eteenpäin. Et ei täsä ihan hirveän helpolla pääse etenemään... tälläki alalla. Aikaa ja mahdollisuuksia on ...muttaa..hhh.. ehkä jos ois semmonen tilanne , että vois lähteäkki..niin sithän se tietenki ois eriasia. Monimuoto-opetukset..tai muuten tälle alalle. Mut selkeästi huomaa, että koulutusta tarttis. Ihan tälle maallikkophjalta niin ko kyllä se... sitä on välillä niin että häh? Ei vain annettas ..ja sitte ko tää loppuu ..niin hupsista..Mitäs sitte keksitään? Ihminen on taas pantu kyykkyyyn. Oot nolla pistees taas, suurin piirtein. Näitä ei ole loppuun asti ajateltu sen ihmisen kannalta joka tarvii apua ja tukea. Ne ei tosiaankaan ole maanpinnalla isot herrat.”
lina*

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1. Tutkimustehtävän mukaisten tutkimustulosten tarkastelua

8.1.1 Asiakaslähtöisyyden puute

Molemmat haastateltavat olivat pitkäaikaistyöttöminä kokeneet jääneensä todellisen työ- tai koulutustarjonnan ulkopuolelle. Silloin kun tarjontaa oli ollut, oli se koettu organisaatiolähtöiseksi ”pakkotarjonnaksi.” Asiakkaan tilannetta huomioivaa ja asiakaslähtöistä työmahdollisuutta eivät haastateltavat olleet saaneet. Koulutuksella tai sen puutteella ei ollut vaikutusta työllistymiseen. Itsensä haastateltavat kokivat aktiiviseksi työnhakijaksi, mikä tarkoitti sovittuja työnhaun uusimisia. Tärkeimpänä nousi esille työmarkkinoiden käytössä olo.

”Työttömänä työyhteiskunnassa” tehdyssä tutkimuksessa on selvitetty mitä velvollisuuksia työttömät ovat pitäneet tärkeinä. Tärkeimmiksi nousi kolme perinteistä velvollisuutta: olla työmarkkinoiden käytettävissä, hakea kokopäivätyötä ja antaa työvoimatoimistolle tarpeelliset tiedot itsestään. Tutkimuksen mukaan tarjotun koulutuksen vastaanottamista arvostettiin velvollisuuksista kaikkein vähiten. (Mäki-Kulmala 2000, 64.) Kerronnassa ilmeni samantapaisia mielipiteitä koulutuksen vastaanottamiseen.

Työttömyys ei merkinnyt haastateltaville samaa kuin toimeettomuus. Toisen haastateltavan täysipäiväinen työllistäjä oli perhe kotitöineen ja toiselle oli muodostunut voimavaroja kuluttava sosiaalinen elämäntapa johon tiiviisti liittyi ystävien auttamista. Tairan (2006) mukaan työttömät painottavat kerronnassaan, että vailla palkkatyötä oleva ihminen on usein aktiivinen. (Taira 2006, 115). Kertomuksissa välittyi tekeminen ja tarpeellisuus, mutta taloudellisesti ne koettiin hyödyttömiksi. Rauno Pietiläinen (2005) toteaa aktiivisen työttömän kärsivän työttömyydestä passiivista työtöntä enemmän. Passiiviset työttömät puolestaan voivat aliarvioida suorituksiaan ja pienikin positiivinen tulos saattaa parantaa heidän omaa pystyvyyden arviointia (Pietiläinen 2005, 65).

Toimeentulon niukkuus sääteli haastateltavieni elämää, rahaa oli ”*liian vähän mihinkään*”. Pakollisista maksuista selviäminen tuntui ylivoimaiselta. Taira (2006) toteaaakin työttömän osan poikkeavan muista siksi, että heidän asemaansa määritetään sekä normatiivisen säätelyn (työttömän velvoitteet tuen saamiseksi) että kuluttajan viettelyn kautta. Kykenemättömyys kuluttaa määrittää työttömät viallisiksi kuluttajiksi, ja siksi myös yhteiskuntakelvottomiksi kansalaisiksi (Taira 2006, 122; Bauman 1998)

8.1.2 Aktivointisuunnitelma ja kuntouttava työtoiminta

Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden vaikutuksesta diagnosoiduista työttömistä tuli toimijoita kuntouttavaan työtoimintaan. Kerronnassa ennen aktiivitoimia sairaudet heikensivät työkykyä ja työhaluja. Pitkään jatkunut työttömyys oli tuonut mukanaan taloudellista niukkuutta, voimattomuutta ja haluttomuutta ponnistella työn löytymiseksi. Arki oli muotoutunut itseensä sitovaksi, eikä itseä kyetty näkemään työllistymiskykyisenä. Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden sisältämisestä aktiivitoimista haastateltavat valitsivat kuntouttavan työtoiminnan. Työtoiminnan suunnittelussa heidän omia toiveitaan kuunneltiin ja todelliset, käytettävissä olevat voimavarat huomioitiin.

8.1.3 Kun ei kysytä, niin ei kerrota

Työttömän työnhakijan edellytetään antavan työvoimatoimistolle tarpeelliset tiedot itsestään. Haastateltavat kokevat näin tehneensä, mutta samalla he olivat jättäneet kertomatta oleellisesti tilanteeseensa vaikuttavia asioita. Syyksi he totesivat sen, että asioista ei ollut kysytty. Tapaamisissa työvoimatoimistoissa oli haluttu lähinnä tietoa siitä, kuinka työnhakua on toteutettu. ”Vuorovaikutuksellinen tukeminen” teoksessa todetaan vaikeista asioista puhumisen vaativan kaikilta osapuolilta rohkeutta ja samalla toisen yksityisyyden kunnioittamista. Joskus ihminen ei näe, huomaa tai ymmärrä hätäänsä. Ainut tapa arvioida ihmisen tarpeita on ottaa niistä selvää, muun muassa keskustelemalla, haastatteleamalla, havainnoimalla ja eläytymällä. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 40.)

Elämän hallinta, syrjäytyminen, perheen kuormittavuus ja arjessa selviytyminen verottivat voimakkaasti mahdollisen työn edellyttämiä kykyjä, valmiuksia ja motivaatiota haastateltavilta. He toivoivat, että heidän kanssaan keskusteltaisiin niistä asioista, joilla on merkitystä heidän elämässään, eikä vain niistä joilla on merkitystä työvoimatoimistolle tai sosiaalitoimistolle. Useissa tutkimuksissa on nähty dialogin tarpeellisuus vuorovaikutustilanteissa. Dialogi nähdään vuoropuheluna ja siinä korostetaan tasa-arvoisuutta. Dialogissa työntekijä osaa olla tietämätön ja luottaa asiakkaan omaan asiantuntijuuteen. Dialogisuus vuorovaikutuksessa on tapa toimia ja kohdata toinen toisensa. (Vilén ym. 2002, 64–65; Isaacs 2001; Kiiikkala 1988; Saavalainen 1999.) Toinen haastateltava toteaa lisäksi, että asioista on hyvä tehdä selkoa vaikka kotiin lähetetyllä haastattelulomakkeella.

8.1.4 Diagnoosin merkitys työttömälle

Vastoin haastateltavien olettamaa, diagnosoidut sairaudet eivät olleet esteenä yksilöllisesti räätälöidylle toiminnalle. Sairauden kokeminen työn tekemisen esteenä muuttui ennen aktiivitoimia ja aktiivitoimissa. Työn tuoma mielihyvä, oma osaaminen ja osallisuus työyhteisöön loivat positiivista ajattelua ja auttoivat haastateltavia näkemään itsensä osaavina ja kehittyvinä työyhteisön jäseninä.

Diagnosoidut sairaudet tekivät työttömyydestä ”luvallisen”. Oli virallinen syy johon saattoi vedota silloinkin, kun tuli ehdotuksia mahdollisesta työstä tai koulutuksesta. Sairaudet koettiin rajoittavina ja mahdollisuuksia kaventavana, eikä haastateltavilla syntynyt itsestä työllistä mielikuvaa. Diagnosoidut sairaudet vaikuttivat työkykyyn ajoittain tai rajallisesti, mutta käytännössä he kokivat olevansa työkyvyttömiä. Yksi yhteinen diagnosoitu sairaus oli masennus. ”Työkyky” (2006/1) lehden artikkelissa kuntoutuslääkäri Turunen pohtii muun muassa masennuksen diagnoosin johtavan helposti standardiratkaisuihin. Hänen mielestään laaja kokonaisuus unohtuu ja diagnosoinnista seuraa sairauslomalappu ja lääkkeet. Turunen toivoo laajempaa, sosiosomatiikan näkökulmaa, lääketieteellisen lisäksi. Siinä ihmistä tarkastellaan yhtä aikaa kolmesta ikkunasta: diagnostiikan, kokemuksen ja toiminnan kautta: vika voi olla myös ympärillä olevassa elämässä ja perhe-elämässä. (Turunen, 2006/1, 16.)

8.1.5 Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden vaikutus

Työmarkkinatuen vastikkeellisuus mahdollisti kuntouttavan työtoimintaan, joka on viimesijainen aktiiviohjelma. Haastateltavien mahdollisuuksia osallistua kuntouttavaan työtoimintaan oli käyty yksilöllisesti läpi työtoiminnan ohjaajan kanssa. Kun asiakkaan voimaantumiseen pyrkivää vuorovaikutusta aletaan rakentaa, on oleellista muistaa, että se syntyy sekä asiakkaan että työntekijän tuoman tiedon pohjalta (Vilén ym. 2002, 66). Järvikoski ja Härkäpää (2005) pohtivat kuntoutusparadigmaa. Heidän näkemyksen mukaan sekä henkilökohtaiset että toimintaympäristöön liittyvät ominaisuudet voivat olla voimavaraistavia tai vajaakuntoistavia, tukevia ja rajoittavia, syrjäyttäviä tai osallistavia (Järvikoski & Härkäpää 2005, 53). Kuntouttavan työtoiminnan paikkaa, laatua ja määrää oli molempien haastateltavien kanssa pyritty luomaan optimaaliseksi. Haastateltavien sosiaalinen ja terveydellinen tilanne sekä kyvyt ja taidot oli huomioitu suunnitelmassa.

8.1.6 Diagnoosista toimijaksi

Alussa ollut arkaileva suhde omiin mahdollisuuksiin ja kykyihin väistyi haastateltavilla nopeasti kuntouttavassa työtoiminnassa. Diagnosoidut

sairaudet eivät estäneet työtoimintaan osallistumista ja siitä nauttimista. Haastateltavat toivat tutkimuksessa selvästi esille, että kykyjen ja valmiuksien ollessa tasapainossa vaatimuksiin, syntyi heillä motivoiva suhde työhön. Työn vaatimuksia lisättiin tai muutettiin haastateltavan toiveiden mukaisesti, niiltä osin kuin se oli mahdollista. Työ toi mukanaan vaihtelua siihen arkeen, joka oli työttömyyden aikana rakentunut. Oma onnistumista, osaamista ja uuden oppimista arvostettiin kerronnassa. Haastateltavat kuvaavat, kuinka syntyi itsearvostusta sekä työ- ja sosiaalisen yhteisön arvostusta. Dunder (2003) on käsitellyt voimaantumista avaimena hyvinvointiin ja näkee, että haasteena on voimaantumisen mahdollistava toimintaympäristö. Se on ympäristö, jossa ihminen voi kokea toimintavapautta, itsensä hyväksytyksi ja työnsä merkitykselliseksi. (Dunder 2003.) Haastateltavien puheissa korostui töihin lähtemisen tärkeys ja työn mukavuus. Elämään tuli kaksi selkeästi erillistä aluetta: työpaikka ja työ, koti ja vapaa-aika.

8.1.7 Mitä yllättävää tutkimuksessa selvisi

Yllättävintä tutkimuksessa oli kuntouttavan työtoiminnan mieltäminen samanarvoiseksi palkkatyön kanssa. Molemmilla haastateltavilla oli taloudellisesti niukkaa, eikä kuntouttava työtoiminta tarjonnut taloudelliseen ahdinkoon ulospääsyä. Oli tärkeämpää saada kokemus itsestä työtä tekevänä, tarpeellisena ja osaavana kuin olla palkannauttija.

Toinen yhtäläinen kokemus haastateltavilla oli suhde työtoimintapaikan työntekijöihin. Kerronnassa oma rooli muotoutui tasavertaiseksi työntekijäksi omassa työpaikassa, ei omia valmiuksia kehittäväksi tilapäiseksi kokemukseksi kuntouttavassa työtoiminnassa. Toiveissa oli työn jatkuminen ja toisella lisäksi mahdollisen koulutuksen saaminen alalle.

8.2 Kehittämishaasteita ja suosituksia

Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden edellyttämät aktiivitoimet saivat diagnosoidun työnhakijan toimijaksi. Voi siis ajatella, että haastateltavilla oli olemassa valmiudet oman työkykyisyyden kohentamiseen.

Aktivointihaastattelu sekä suunnitelman laatiminen kuntouttavaan työtoimintaan toivat keskusteluun niitä kysymyksiä ja vaihtoehtoja, jotka mahdollistivat työtoimintaan osallistumisen. Herää kysymys, voiko työttömyyden pitkittymiseen vaikuttaa varhemmin työntekijän kuntouttavalla työotteella, jossa lähtökohtana ovat asiakkaan kompetenssit kontekstissaan. Pitkäaikaistyöttömillä on usein samanaikaisia asiakkuuksia eri organisaatioihin. Huolimatta siitä, että jo vuosia on keskusteltu asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisen tarkastelun välttämättömyydestä, ei sen toteuttaminen ole yksinkertaista. Asiakkaat kokevat, että heitä vain juoksutetaan luukulta luukulle eikä kukaan ole aidosti kiinnostunut heidän tilanteestaan. Toinen tapa syrjäyttää asiakkaan tarpeet on olla huomioimatta ja käsittelemättä niitä. Asioiden esille nostaminen vaatii työntekijältä sekä rohkeutta, herkkyyttä että moniammatillista työtettä. Moniammatillisuuden myötä on mahdollista välttyä sekä turhalta toivottomuudelta että turhalta toivolta. Asiakkuuden jakamisen myötä on luontevaa jakaa myös asioita. Asiakkaalle asetetut vaatimukset yhtäaikaisesta asiakkuudesta useisiin organisaatioihin ovat kohtuuttomat, jos ammattilaiset kokevat organisaatioiden välisen kommunikoinnin puuttuvan tai olevan välttävää.

Voimaannuttavan työotteen ja dialogin käyttöön ottaminen edellyttävät työntekijältä omien työtapojen tarkastamista ja suostumista tasa-arvoisuuteen asiakkaan kanssa. Pitkittyneessä työttömyydessä asiakkaan kohtaaminen vaatii työntekijältä kuntoutuksellista näkökulmaa, jossa on valmiudet asiakkaan kokonaisvaltaisen työllistymiskyvyn arviointiin ja mahdollisuuksien huomioimiseen.

9 TUTKIMUKSEN EETTISYYS, RELIAABELIUS JA VALIDIUS

Laadullisen tutkimuksen tärkeitä eettisiä periaatteita ovat tiedonantajan vapaaehtoisuus, henkilöllisyyden suojaaminen ja luottamuksellisuus (Janhonen & Nikkonen 2003, 39; Nieswiadony 1987; Munhall 1988; Ramos 1989). Olen tehnyt opinnäytetyöni laadullisen tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaisesti.

Tutkimusluvan opinnäytetyölleni anoin haastateltavien asuinkunnan sosiaali- ja terveyslautakunnalta (liite 1). Kirjallisen suostumuksen haastatteluun (liite 2) pyysi kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja tutkimukseen sopivilta henkilöiltä. Haastateltavilta saatu informed consent, eli tietoisena annettu suostumus, on merkittävä asia tutkimusetiikassa. Lupiin kuuluu luottamuksellisuus sekä haastateltavien anonymiteetti.

Ennen haastattelun toteuttamista kerroin tarkasti haastateltaville tutkimuksen tarkoituksen. Nauhojen käsittelyyn, kuuntelemiseen ja nauhoituksen purkamiseen ei lisäksi osallistunut kukaan, eikä kenelläkään ollut mahdollisuutta päästä aineistoon käsiksi. Litteroinnin jälkeen tuhosiin äänitysmateriaalin. Tutkimusaineistosta tehty litteroitu materiaali on ollut vain minun hallussani ja analyysissä.

Tutkimuksessani käytän haastateltavien suoraa kerrontaa, sillä autenttisten tekstikatkelmien käyttö on varsin yleinen laadullisissa tutkimuksissa käytetty menetelmä tulkinnan luotettavuuden lisäämiseksi. Autenttisten tekstikatkelmien yhtenä keskeisenä funktiona on osoittaa lukijalle yhteyksiä aineiston ja tuotetun tulkinnan välillä. (Kyngäs & Vanhanen 1999,10).

Tutkimuksen luotettavuus on myös sidoksissa narratiiviseen totuuteen. Plummer (2001) toteaa, että narratiivisessa totuudessa merkityksellistä on se, miten hyvin tarina mahdollistaa pääsyn haastateltavan subjektiiviseen maailmaan, katsomaan maailmaa hänen näkökulmastaan. (Plummer 2001, 401.) Totuudet välittyvät tutkimukseen niillä kielellisillä ilmaisuilla, joilla haastateltavat ovat kuvanneet tutkittavaa ilmiötä. Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta nousee siis keskeiseksi se, kuinka hyvin pystyy tavoittamaan erilaiset totuudet ja niiden taustamerkitykset. (Parrila, 2000). Tutkimukseni reliaabeliutta lisää se, että käyttämäni kirjallisuuden lisäksi minulla on kokemusta sosiaali- ja terveydenhuollon perhe- ja yksilötyöstä yli kahdenkymmenen vuoden ajalta.

Toinen tutkimuksen arvioinnissa käytetty käsite on validius eli pätevyys, joka tarkoittaa tutkimuksessa käytetyn mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata tutkittavaa ilmiötä. (Hirsijärvi ym. 2003, 213–214). Tutkimukseni tulososassa käytän alkuperäisiä katkelmia kertomuksista. Katkelmat auttavat lukijaa seuraamaan oman tulkintaprosessini muotoutumista ja tuotetun tulkinnan validiutta.

Tekstikatkelmien kautta myös lukija voi osaltaan seurata ja arvioida tulkintaprosessin muotoutumista (Parrila 2000). Omassa tutkimuksessani autenttisia tekstikatkelmia on käytetty läpi tulososan. Katkelmilla on sekä elävöitetty tutkimusraporttia, että myös tarjottu lukijalle mahdollisuus arvioida aineiston ja tuotetun tulkinnan validiutta. Viime kädessä arviointi tapahtuu kuitenkin aina lukijan päässä, tutkimustulosten ja kriittisen lukijan välisessä vuorovaikutuksessa. Parrila (2000) viittaa Garrattin ja Hodkisonin (1988) tutkimuksiin, joiden mukaan kriittinen lukija arvioi tutkimusta omassa viitekehyksessään, omien kokemustensa ja tulkintojensa perusteella. Eri lukijoiden arvoinnit saattavat olla keskenään hyvinkin ristiriitaisia, vaikka kriteerit olisivat ennalta annetut (Parrila 2000).

10 POHDINTA

Ihmiset ja tarinat ovat kiinnostaneet minua niin kauan kuin muistan. Lapsena luin tarinoita, kuuntelin niitä ja myötäelin erilaisia kohtaloita. Työssäni sosiaali- ja terveysalalla yli kahdenkymmenen vuoden ajan ihmisten elämäntarinoiden kuunteleminen ja jakaminen ovat opettaneet ja kasvattaneet minua. Ei vain työntekijänä vaan myös ihmisenä. Narratiivi, tarina, oli minulle luonnollinen valinta tämän työn tutkimusmenetelmäksi. Laadullisen tutkimusmenetelmän tavoitteena on mielenkiinnon kiinnittyminen ainutkertaiseen ja ainutkertaisen avulla yleisen ymmärryksen lisääntyminen. (Vilka 2005, 157: Alasuutari 1994, 206- 207.) Kyky tuottaa narratiivinen tutkimus syntyi kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun opintojen myötä.

Narratiivien tulkinnassa koin eduksi sen, että olin päässyt tutkittavaan aihealueeseen sisälle käytännön työn kautta. Teoria avautui eläväksi ja moniulotteiseksi suhteessa tutkimusaineistoon. Vilkka (2005) toteaa tulkinnan olevan aina tutkijan, tutkimusaineiston ja teorian välisen vuoropuhelun tulos (Mts. 157).

Olen pohtinut tutkimukseni eettisyyttä ja oikeutusta aihevalinnan ja suunnittelun aloittamisesta lähtien. Asetin itselleni kysymyksiä: minkä ja kenen vuoksi teen tämän tutkimuksen ja onko tutkimukseni merkityksellinen laajemmin nähtynä. Onko oletettavissa, että tästä tutkimuksesta seuraa jotain hyvää, joka oikeuttaa tämän tutkimuksen tekemisen. Kävin tätä keskustelua myös haastateltavieni kanssa, ja he näkivät tutkimuksen olevan eettisesti oikeutettu. Janhonen ja Nikkonen (2003) viittaavat Fordiin ja Reutteriin (1990), jotka ovat kirjoittaneet sen tärkeydestä, että tutkija ei loukkaa tiedonantajaansa. Tiedonantajat eivät välttämättä hyödy tutkimuksesta, mutta parhaimmillaan tutkimus voi olla edistämässä heidän tietoisuuttaan tutkittavasta asiasta (Janhonen & Nikkonen, 2003, 39).

Työttömyys, työmarkkinatuki ja diagnosoidut työnhakijat olivat konkreettinen osa työharjoitteluani kesällä 2006. Harjoittelun aikana päätin, että opinnäytetyöni liittyy työttömyyteen, mutta lopullisen muotonsa tutkimustehtävä sai syksyn aikana. Työmarkkinatuen vastikkeellisuuden edellyttämät aktiivitoimet perustuvat tietyn ajanjakson jälkeen työttömyyden keston, eivät asiakaslähtöisyyteen. Tämä herätti mielenkiintoni, sillä ihminen asetetaan pakkotilanteeseen työttömyysetuuden säilyttämiseksi. Halusin selvittää, motivoituuko työtön osallistumaan aktiivitoimiin. Hain tehtävään lisää haasteellisuutta valitsemalla tutkimukseeni diagnosoidut työttömät; huomioidaanko heidän kuntoutumisvalmiutensa.

Tutkimustehtävän alkuvaiheesta asti käytin runsaasti aikaa kirjallisuuteen perehtymiseen. Tämä oli aivan välttämätöntä, koska työnhakijaa ja hänelle kuuluvia etuuksia määritellään tiukasti laissa. Asiakaslähtöisyyteen työvoimahallinnolla on myös omat lakiin perustuvat määritelmät, mutta kuntotutumis- tai työllistymisvalmiutta laissa ei mainita. Tämä osaltaan selittää haastateltavien kokemaa asioiden huomiotta jättämistä keskusteluissa.

Terveystilan ja työkyvyn tutkimiseen työvoimahallinnalla on omat ohjeistukset, joita toteutetaan työkyvyn tai eläkemahdollisuuksien selvittämiseksi.

Aktivointisuunnitelman ja kuntouttavan työtoiminnan sisällön laatimisessa pyritään huomioimaan asiakkaan tilannetta yksilöllisesti: vahvuuksia ja heikkouksia sekä mahdollisuuksia ja esteitä. Asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen huomioimista ja tasavertaista kohtaamista on käsitelty runsaasti eri tutkimuksissa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Esimerkiksi Kiikkala (2000) puhuu omassa tutkimuksessaan *todellisesta asiakaslähtöisyydestä*. Asiakkaan ja työntekijän välisessä dialogissa ymmärretään palvelutoiminnan luonne, asiakkaan tausta sekä oman työotteen jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen tarve. (Kiikkala 2000, 117-119.) On luotu erilaisia keskustelumalleja ja kannustettu työntekijöitä kysymään myös vaikeista asioista. Valitettavasti edelleen saatetaan todeta asiakas vaikeaksi ja vaieta asioista. Haastatteluissa kävi ilmi, että asiakkaalle asioiden esiin nostaminen työntekijän puolelta olisi helpottavaa.

Pitkäaikaistyöttömällä kuntoutumisvalmiuteen liittyvän kontekstin ja puitteiden (kts. kaavio sivulla 15) sekä sisäinen, että niiden välinen ristiriita on käytännössä usein ratkaisematon yhtälö. Esimerkiksi kontekstissa mainittu *lainsäädäntö* on monin tavoin työtöntä velvoittava, mutta paikalliset työmarkkinat voivat tyrehdyttää aktiivisimmankin työnhakijan. Puitteisiin kuuluvat *asenteet* eivät taivu lainlaatijan tahtoon. Epäilevää tai kielteistä asennetta vastaan taistelu on usein voimatonta ja turhauttavaa. Mielestäni kuntoutumisvalmiuteen vaikuttavien mekanismien kehittämisen myötä voidaan kehittää kuntoutujan kuntoutumisvalmiutta. Myös Kuntoutusselonteossa (2002) kannettiin huolta lakisääteisen kuntoutuksen ulkopuolelle jäävistä ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä kuten ympäristön edellytyksiin vaikuttamisesta. (STM 2002:6).

Diagnosoituja sairauksia on sekä työllisillä että työttömillä. Työttömyyden pitkittyessä sairauden merkitys korostui haastateltavien kerronnassa, kun puolestaan työtoiminnassa sairauksia ei koettu tekemisen esteeksi. Aivan kuten Peltomaa (2005) oli tutkimuksessaan päätellyt, kuntoutuksessa

diagnoosit ennustavat huonosti kuntoutustuloksia, vaikka se on merkittävä hoidon toteutumisessa. (Peltomaa 2005, 16). Yksilöllisesti räätälöidyn työn tekeminen mahdollisti onnistumisen kokemuksia, joka puolestaan edelleen motivoi tekemään. Yksilöllisen, omaan elämäntilanteeseen sopivan työtoiminnan saaminen kesti useita vuosia ja mahdollistui vasta lailla työmarkkinatuen vastikkeellisuudesta.

Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun edellyttämä dialogisuus ja voimavaraistava keskusteluote on näkemykseni mukaan yksi mahdollisuus synnyttää uutta toimintakulttuuria työvoimahallintoon. Moniammatillinen, organisaatorajat ylittävä työskentelytapa, yhteiskunnan ja ympäristön mahdollisuudet huomioiva kuntoutuksen ohjaaja voi parhaimmillaan edistää koko työyhteisön toimintamallia. Vuoden 2002 Kuntoutusselonteossa todettiin muun muassa näin:

”Kuntoutuksen vaikuttavuusarviossa kävi ilmi, että tuloksellisen kuntoutuksen yleisinä piirteinä ovat moniammatillinen työote ja asiakkaan kuntoutukseen osallistuvien tahojen yhteistyö, kuntoutuksen sitominen kuntoutujan ympäristöön, lähiyhteisöön ja työpaikkaan sekä kuntoutuksen oikea kohdentaminen ja varhainen aloittaminen”. (STM 2002:6)

Selonteossa esiin nousseita kehittämissuhteita on käynnistetty ja toteutettu jossain määrin organisaatioiden toimintamallien kehittämisellä, mutta yksi tärkeimmistä tekijöistä toiminnan kehittäjänä on yksittäinen työntekijä. Työntekijä on tärkeä suhteessa asiakkaaseen, ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan, joten uskon olevan tarvetta kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun ammattilaisille eri organisaatioiden palveluksessa.

”Aivan kuin siemenet, itävät sanat. Ja maa johon kylvät, tuo uuden huomisen. Sanojesi kaltaisen.” (Autio 2001,36.)

LÄHTEET

A 30.12.2002/1351. Valtioneuvoston asetus työttömyysetuuden työvoimapoliittisista edellytyksistä. Viitattu 12.3.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Aho, S. 2005. Työmarkkinatuen saajien rakenne, työhistoria ja osallistuminen aktiivitoimiin. Työhallinnon julkaisu. Helsinki: Valopaino Oy.

Ala-Kauhaluoma, M., Elsa Keskitalo, E., Tuija Lindqvist, T. & Parpo, A. 2004. Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta -lain sisältö ja vaikuttavuus. Tutkimuksia 141. Helsingi: Stakes.

Autio, A. 2001. Toinen nainen. Tunnetilasta kolmanteen. Oulu: Oulun painotuote Oy.

Dunder, M-L.2002 Voimaantuminen - avain hyvinvointiin. Sosiaali- ja Terveysministeriö <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/hyvinvointi/osa3.htm>

Erkkilä, R. 2005. Moniääninen paikka—Opettajien kertomuksia elämästä ja koulutyöstä Lapissa. Viitattu 21.2.2007. Sivusto päivitetty 12.10.2006. [Http://herkules.oulu.fi/isbn951427802X](http://herkules.oulu.fi/isbn951427802X)

Eskola, J. & Suoranta, J.2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Tampere: Vastapaino.

Forsius, A. Diagnoosi. Viitattu 28.2.2007. Sivusto luotu 24.2.2007. [Http://www.saunalahti.fi/arnoldus/diagnosi.html](http://www.saunalahti.fi/arnoldus/diagnosi.html)

HE 2002/225. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi julkisesta työvoimapalvelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 1.3.2007. <http://www.edilex.fi/virallistieto/he/20020225/>

Heikkinen, H. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tuleminen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hiller-Ikonen.A. 1999.Hyvä kirjoittaja. Viitattu 3.3.2007.Tuumasta tekstiksi. Empiiriset aineistot ja analysoinnin kysymykset. Laadullinen sisällön analyysi. Tampereen yliopisto, hoitotieteen laitos. Sivusto luotu 1999. [Http://www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/index.html](http://www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/index.html)

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. 6.- 9. painos. Helsinki: Tammi

Holm, P., Jalava, J. & Ylöstalo, P. 2006. Työttömien työkyky vuonna 2005-vertailuja palkansaajiin. Työpoliittinen aikakauskirja 308. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos. Helsinki: Työministeriö.

Hänninen, V. 1994. Ei toimijaa ilman tarinaa. Kirjassa Weckroth, K. & Tolkki-Nikkonen, M. (toim.) Jos A niin... (167–179). Tampere: Vastapaino

Hänninen, V. 1996. Tarinallisuus ja terveystutkimus. Sosiaalilääketieteen aikakauslehti 2 (109–118).

Hänninen, V & Valkonen, J. 1998. (Toim.) Kunnan tarinoita: tarinallinen näkökulma kuntoutukseen. Kuntoutussäätiö. Helsinki: Yliopistopaino.

Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. uud. painos. Helsinki: WSOY.

Jeronen, E. 2003. Luokanopettajaopiskelijoiden ammatillisten käsitysten kehittyminen päättöharjoittelujakson biologian ja maantieteen opetuksessa. Viitattu 1.3.2007. Oulun Yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Sivusto päivitetty 12.10.2006. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514271637>

Järvikoski, A., & Härkäpää, K. 2005. Kuntoutuksen perusteet. 1-2p. Helsinki: WSOY.

Kiikkala, I. 2000. Asiakaslähtöisyys toiminnan periaatteena sosiaali- ja terveydenhuollossa. Teoksessa Nouko-Juvonen, S., Ruotsalainen, P. & Kiikkala, I. (Toim.). Hyvinvointivaltion palveluketjut. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Koskisuu, J. 2004. Eri teitä perille. Mitä mielenterveyskuntoutus on? Helsinki: Edita

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede11.

L 30.12.2002/1295. Laki julkisista työvoimapalveluista. Viitattu 10.2.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 2.3.2001/189. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Viitattu 10.2.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 1290/2002. Työttömyysturvalaki. Viitattu 13.3.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3.painos. Helsinki: International Methelp Ky.

Mustajoki, P. & Jarmo Kaukua, J. 2003. Terveyskirjasto. Viitattu 3.3.2007. Esitiedot eli anamneesi. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
[Http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti](http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti)

Mäki-Kulmala, H. 2000. Työttömänä työyhteiskunnassa. Työttömän oikeuksien ja velvollisuuksien eettistä ja yhteiskuntafilosofista tarkastelua. Työministeriö. Helsinki:Hakapaino.

Nikkarinen, T., Huvinen, S.& Brommels, M. 2001. Kuntoutustutkimus osana elämäntarinaa. Viitattu 10.10.2006.
[Http://www.vkk.fi/palveluverkosto/pdf/Kuntoutustutkimus.pdf](http://www.vkk.fi/palveluverkosto/pdf/Kuntoutustutkimus.pdf)

Outinen, M., Lempinen, K., Holma, T. & Haverinen, R. 1999. Seitsemän laatupolkua. Vaihtoehtoja laadunhallintaan sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, Stakes ja Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Parrila, S. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Tutkimuksen luotettavuuden arviointia. Viitattu 8.3.2007. Oulun Yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Sivusto päivitetty 12.10.2006.
[Http://herkules.oulu.fi/isbn9514268741/.](http://herkules.oulu.fi/isbn9514268741/)

Peltomaa, M. 2005. kuntoutumisvalmius tarpeenmukaisen mielenterveyskuntoutuksen suunnittelun perustana. Lisensiaatintutkimus. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Pietiläinen, R. 2005. Työttömyydestä selviytyminen. Psykologinen lähestymistapa työttömyyteen. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Plummer, K. 2001. Documents of Life. An Invitation to a critical humanism. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage.

Saastamoinen, M. 1999. Narratiivinen sosiaalipsykologia - teoriaa ja menetelmiä. Viitattu 1.2.2007. [Http://www.uku.fi/~msaastam/narratiivi.htm](http://www.uku.fi/~msaastam/narratiivi.htm).

Skog, H. & Räisänen, H. 1997. Toimivampiin työmarkkinoihin. Työministeriö. Helsinki: Hakapaino.

Sosiaali- ja Terveysministeriö. 2002:6. Valtioneuvoston kuntoutusselonteko eduskunnalle 2002. Viitattu 21.1.2007. Sivusto luotu 28.2.2002.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/eho/julkaisut/ehosisallys29.htm>

Sosiaali- ja Terveysministeriö. 2006. Sosiaalivakuutus. Työmarkkinatuki. Viitattu 2.3.2007. Sivusto luotu. 29.12.2006.
[Http://www.stm.fi/Resource.phx/vastt/sosva/svtyo/tyomarkkinatuki.htx](http://www.stm.fi/Resource.phx/vastt/sosva/svtyo/tyomarkkinatuki.htx)

Taira, T. 2006. Työkulttuurin arvonmuutos työttömien kerronnassa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1097. Helsinki: Hakapaino Oy.

Turunen, J. 2006. Sosiosomatiikassa ihminen on muutakin kuin potilas. Työkyky 1,16.

Työministeriö 2005/347. Työmarkkinatuen aktivointi – yhteiskuntatakuu pitkäaikaistyöttömille. Helsinki: Valopaino Oy.

Työministeriö 2007. Työttömyysturva. Työttömän työnhakijan oikeudet ja velvollisuudet. Viitattu 21.2.2007.
[Http://mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_esitteet/tme3004_s_tyottomyysturva.pdf](http://mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_esitteet/tme3004_s_tyottomyysturva.pdf)

Työministeriö 2006/29. Työttömyysturvan väärinkäytökset ja niiden torjuminen. Ohje. Viitattu 2.3.2007. <http://www.finlex.fi/data/normit/27799-O292006TM.pdf>

Työministeriö & Sosiaali- ja Terveysministeriö 2001. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Helsinki: Edita.

Työ- ja tasa-arvovaliokunnanmietintö 2002/10. Viitattu 10.3.2007.
[Http://www.parliament.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/tyvm_10_2002_p.shtml#MIEJOHD](http://www.parliament.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/tyvm_10_2002_p.shtml#MIEJOHD)

Työselosteita 13/1977. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Ukkonen, T. 2003. Kertomisen voima. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. Viitattu 2.3.2007. [Http://cc.joensuu.fi/~loristi/2_03/ukk203.html](http://cc.joensuu.fi/~loristi/2_03/ukk203.html)

Valkonen, J. 1997. Työkyky tarinoina. Työkykykokemuksen narratiivista tarkastelua. Kuntoutussäätiö. Helsinki: Yliopistopaino.

Valkonen, M. 2006. Korkeakoulut irti pakkohausta. Keskisuomalainen 30.10.2006, 6.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WSOY.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Virjo, I., Aho, S. & Koponen, H. 2006. Passivoiko työttömyysturva? Työministeriö. Helsinki: Hakapaino

OTE PÖYTÄKIRJASTA

Sosiaali- ja terveyslautakunta § 144 14.11.2006

OPINNÄYTETYÖN LUPA-ANOMUS / Jyväskylän ammattikorkeakoulu

606/1/122/2006

SOTELTK § 144

Sosiaalityön johtaja

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelman opiskelija Anita Autio on toimittanut 3.11.2006 oheisen opinnäytetyön lupa-anomuksen.

Opinnäytetyön aiheena on työmarkkinatuen vastikkeellisuuden vaikutus asiakkaaseen, diagnoosista toimijaksi kuntouttavassa työtoiminnassa. Opinnäytetyö on tarkoitus toteuttaa haastattelemalla kahta kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa henkilöä. Tarkoituksenmukaista on, että kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja pyytää suostumuksen haastatteluun sopivilta henkilöiltä.

Osastopäällikön ehdotus:

Sosiaali- ja terveyslautakunta

1. hyväksyy opinnäytetyön lupa-anomuksen esitetyssä muodossa ajalle 15.11.2006- 31.5.2007
2. hyväksyy, että yhteyshenkilönä toimii kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja
3. edellyttää, että opinnäytetyö toimitetaan sosiaali- ja terveyslautakunnalle.

Päätös:

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi yksimielisesti osastopäällikön päätösehdotuksen.

Lisätietoja: Sosiaalityön johtaja

Asianmukaisesti allekirjoitetusta ja tarkastetusta pöytäkirjasta kirjoitetun otteen oikeaksi todistaa:

7.12.2006

Virallisesti:

Eira Oikarinen
pöytäkirjan pitäjä

Suostumus

Suostun haastatteluun opinnäytetyötä varten. Haastattelun aiheena on kuntouttava työtoiminta, haastattelun suorittaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelman opiskelija Anita Autio.

Kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja voi antaa yhteystietoni haastattelun tekijälle.

Päivämäärä

Allekirjoitus

